

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Etický kodex učitele

Teachers' Code of Ethics

Vypracovala: Bc. Hájková Hana
Vedoucí práce: Mgr. Luboš Krninský

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v Seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této práce. Souhlasím dále s tím, aby tutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských prací a systémem odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 22. 6. 2016

.....

Bc. Hana Hájková

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucímu práce panu Mgr. Luboši Krninskému za odborné vedení, věcné připomínky a trpělivost během naší spolupráce. Zároveň děkuji všem pedagogům, kteří si našli čas na poskytnutí rozhovorů a v neposlední řadě mé rodině, která mě po celou dobu studia maximálně podporovala.

Motto

„Hrst elementárních znalostí a rozumná životní etika, podávaná slovem i příkladem, to je vše, čeho lze žádat na škole; a přidá-li se k tomu ještě zdraví a radost, zaplat' pánbůh: je toho dost pro největší pýchu vychovatelů.“

Karel Čapek

Abstrakt

Etický kodex učitele

Diplomová práce je zaměřena na problematiku etického kodexu učitele u nás. Cílem práce je získání informací o názorech učitelů z praxe vztahujících se k tomuto tématu. Teoretická část zachycuje etické kodexy pomáhajících profesí a podrobněji představuje etický kodex učitele používaný na jedné ze základních škol. Dále představuje kodexy příbuzných oborů existující v zahraničí. V rámci praktické části za pomoci kvalitativního výzkumného šetření je zkoumáno povědomí vybraných učitelů o daném kodexu. Výzkumné šetření probíhá prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, kdy jsou osloveni učitelé základní školy, která si kodex sama stanovila a učitelé, kteří jím vázání nejsou.

Klíčová slova: učitel, pedagogický pracovník, etický kodex, etika, pomáhající profese

Abstract

Teachers' Code of Ethics

Thesis is focused on problematics of ethical codex of teachers in Czech republic. Target of this work is to get informations about opinions from teachers views from practise related to this topic. The teoretical part describes ethical codexes of helping professions and presents codexes of related disciplines existing abroad in more detail. In the practical part is examined awareness of czech teachers with the help of qualitative research. Qualitative research runs through halfstructured interviews, when are addressed teachers of basic school in which was determined own codex and the teachers who are not bound by it.

Key words: teacher, pedagogical worker, ethical codex, ethics, helping professions

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Základní pojmy	10
1.1 Etika, morálka, kodex, etický kodex.....	10
1.1.1 Etika a morálka	10
1.1.2 Kodex	11
1.1.3 Etický kodex.....	11
1.2 Učitel, pedagogický pracovník, profese, učitelská profese, pomáhající profese.....	11
1.2.1 Učitel a pedagogický pracovník	11
1.2.2 Profese.....	12
1.2.3 Pomáhající profese	12
1.2.4 Učitelská profese	13
2 Etický kodex	14
2.1 Etický kodex lékařů.....	16
2.2 Etický kodex advokátů	17
2.3 Etický kodex sociálních pracovníků	17
2.4 Etický kodex pracovníků vysokoškolských poraden	18
2.5 Etický kodex novinářů	19
3 Etický kodex pedagogických pracovníků	20
3.1 Etický kodex pedagogického pracovníka na ZŠ	21
3.1.1 Analýza jednotlivých bodů etického kodexu	22
3.2 Etický kodex pedagogického pracovníka na SOU	26
4 Etické kodexy v zahraničí	28
4.1 Code of Ethics for Educators in USA	28
4.2 Code of Ethics for Certificated Teachers in New Zealand	30
4.3 Code of Ethics in England.....	31
EMPIRICKÁ ČÁST	33
5 Cíl, předmět a metodika výzkumu	33
5.1 Stanovení cíle.....	33
5.2 Metodika výzkumu.....	33
5.3 Základní výzkumná otázka	33
5.4 Výzkumný soubor	34
5.5 Sběr dat	35

5.5.1	Otázky pro rozhovory	36
6	Výsledky analýzy rozhovorů.....	37
6.1	Pedagogové bez etického kodexu	37
6.2	Pedagogové s etickým kodexem	44
6.3	Rozhovor s ředitelem základní školy	51
7	Zodpovězení výzkumných otázek.....	55
8	Diskuze.....	58
9	Závěr	60
	Seznam použité literatury.....	61
	Přílohy.....	63

Úvod

Etický kodex pedagogických pracovníků je v poslední době velmi diskutovaným tématem, a to nejen u samotných učitelů. Je velice závažné, že dokument tohoto druhu není u tak důležité profese zatím stanoven. I přestože etický kodex k této pomáhající profesi není vydán, je nutné mu věnovat značnou pozornost, jelikož otázky týkající se etického chování přibývají čím dál více na vážnosti.

Diplomová práce nese název Etický kodex učitele. Zájem o toto téma se u mě projevil při účasti na jedné z diskuzí nad touto problematikou v rámci studia na Univerzitě Karlově. Bez váhání jsem si chtěla prohloubit znalosti etiky jako takové, tudíž i etický kodex se nabízí jako téma k zamyšlení.

Řada pomáhajících profesí má svůj etický kodex stanoven (lékaři, psychologové, právníci,...), ale nad etickým kodexem pedagogických pracovníků se stále diskutuje. Proto je vhodné se pozastavit nad myšlenkou, proč ještě nebyl pro učitelskou profesi stanoven.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, na část teoretickou a empirickou. První kapitola je věnována základním pojmům, kdy jejich definice jsou nutné k pochopení celé problematiky. Objasňuje pojmy týkající se etiky, etické výchovy a pedagogické profese jako takové.

Ve druhé kapitole se zaměřujeme na etický kodex a jeho definice. Dále uvádíme příklady již stanovených etických kodexů dalších profesí, které by mohly být inspirací pro tvorbu kodexu pro pedagogické pracovníky. Zmiňujeme etické kodexy lékařů, advokátů, sociálních pracovníků, pracovníků vysokoškolských poraden a dalších profesí.

V rámci třetí kapitoly se věnujeme analýze etického kodexu pedagogického pracovníka, který má stanoven jedna ze základních škol jako svůj interní předpis. Uvádíme jednotlivé body, které kodex obsahuje a snažíme se je rozvést do širší podoby pro lepší vysvětlení uvedených definic. Dále zmiňujeme i tento dokument existující na středním odborném učilišti.

Čtvrtá kapitola se věnuje zahraničním etickým kodexům, které by se daly také použít při tvorbě české verze tohoto dokumentu. Uvádíme etické kodexy pedagogickým pracovníků v USA, na Novém Zélandu nebo v Anglii.

Cílem empirické části je získat odpověď na základní výzkumnou otázku: Jaké je povědomí vybraných učitelů o etickém kodexu pedagogických pracovníků? Empirická část je zpracována kvalitativní výzkumnou metodou. Celkem bylo uskutečněno osm rozhovorů s učiteli a učitelkami základních škol, mezi nimiž se objevil i jeden respondent ve vedoucí pozici. Informace jsou zpracovány pomocí analýzy získaných dat.

Tato práce by měla především podat základní informace týkající se zkoumané problematiky. Zároveň má upozorňovat na skutečnost, že etické kodexy pedagogických pracovníků jsou v zahraničním prostředí běžným dokumentem každé školy a na našem území se vyskytují také u řady pomáhajících profesí, kromě té pedagogické. Práce by měla posloužit především pedagogům, kteří by si měli uvědomit hodnotu svého povolání, a nemělo by jim být lhostejné jejich etické jednání s klienty školy. Také by mohla posloužit zákonným zástupcům žáků, kteří by jistě jednání stanovené etickým kodexem uvítali.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Základní pojmy

V této kapitole budou vymezeny základní pojmy, které se dotýkají daného tématu. Čtenář se poté bude lépe orientovat v textu a nebude mít problém s pochopením celé práce v širším kontextu.

1.1 Etika, morálka, kodex, etický kodex

1.1.1 Etika a morálka

Často zaměňujeme pojem etika s morálkou a naopak. Mnozí mezi těmito slovy nevnímají žádný rozdíl, proto je na místě vysvětlit, jak se tyto pojmy od sebe liší. Zkráceně řečeno, morálka je soustava pravidel lidského jednání, kdežto etika je filosofická disciplína zkoumající tato pravidla. (Příkasný, 2000, s. 8). Ovšem pro naši práci nám kratší verze nestačí a je zapotřebí se pojům věnovat důkladněji.

Řekli jsme, že za morálku považujeme jistá pravidla, která zkoumá právě etika. Etiku jako filosofickou disciplínu založil Aristoteles a již od té doby je chápána jako praktická část filosofie.

„Etika je tedy filosofická disciplína, která se snaží převést všechno to, co známe jako mravní povinnosti, ctnosti, pravidla a hodnoty, na společný kořen (základ). Také se zabývá správným uspořádáním lidských skutků na základě rozumových pravidel.“ (Příkasný, 2000, s. 8)

„Etika (ethics) - věda o mravnosti člověka, o původu a vývoji jeho morálního vědomí, svědomí a jednání.“ (Hartl, Hartlová, 2004, s. 144)

V etice jde o to, co je správné, co je špatné, kdy mluvíme o dobru a kdy o zlu. *„V etice se nezabýváme pouze průměrnými standardy chování. Jde v ní spíše o hledání toho, co je správné a dobré a jak nejlépe žít.“* (Thompson, 2004, s. 14) Thompson také říká, že morálku a etiku můžeme chápat různými způsoby. *„Můžeme tvrdit, že etika je soubor norem chování přijatých danou skupinou, zatímco morálka odkazuje na rozhodnutí vycházejících z hodnot, které jsou skupině vštípeny zvenčí. (...)Mravnost se projevuje v tom, co děláme a etika je racionálním odůvodněním toho, co děláme.“*

Z výše uvedených tvrzení můžeme vyvodit, že etika a morálka jsou dvě neoddělitelné věci, které jdou spolu ruku v ruce. Etika je vlastně racionálním jednáním

morálky. Proto, jakmile budeme tvrdit, že některé morální hodnoty jsou významné nebo důležité, automaticky se stávají předmětem etické diskuze.

Profesní etika se soustředí na jednání zaměstnanců a zaměstnavatelů v rámci určité profese, kdy je nutné dodržovat domluvená pravidla pro lepší spolupráci a jednání v pracovních vztazích. „*Profesní etika - pravidla pro chování příslušníka určité profese zahrnující jeho práva a povinnosti; pravidla pro vztah ke klientovi a jeho rodičům a vztah ke kolegům pracovníka.*“ (Hartl, Hartlová, 2004, s. 144)

1.1.2 Kodex

Kodex můžeme chápat jako jistou normu či předpis. Ve Slovníku současné češtiny (2011) je kodex definován jako soubor právních předpisů. Školní slovník cizích slov (2007) uvádí, že kodex je kniha, spis, soupis, seznam; právnicky sbírka zákonů, právních předpisů, zákoník; starobylá rukopisná kniha.

1.1.3 Etický kodex

Etický kodex je soubor pravidel, která určují etické chování. Kodex je ukotven v zákoně a je striktně dodržován v mnoha profesích (lékaři, právníci,...). Slovník současné češtiny (2011) tvrdí, že etický kodex je soubor pravidel v rámci určité firmy, ap.

1.2 Učitel, pedagogický pracovník, profese, učitelská profese, pomáhající profese

1.2.1 Učitel a pedagogický pracovník

Je důležité položit si otázku, kdo vlastně učitel je. Jedná se o osobu, která působí ve vzdělávání, kdy vyučuje, vychovává a jde žákům či studentům příkladem. „*Výraz učitel označuje osobu, která vyučuje ve škole.*“ Zároveň se jedná o „*profesionála, který provádí edukaci (někoho vyučuje, vychovává, školí, zacvičuje, trénuje, instruuje,...), nazývaného edukátor.*“ (Průcha, 2002, s. 17)

Vašutová (2004, s. 19) ve své knize uvádí, že „*být učitelem znamená přijmout zodpovědnost vůči společnosti za vzdělanost mladé generace, za její přípravu pro život a budoucí povolání.*“

Je nutné podotknout, že slova učitel a pedagogický pracovník nejsou synonyma. Učitel je sice pedagogickým pracovníkem, ale tímto pojmem jsou označovány i další

osoby spojené s procesem vzdělávání, např. vychovatel, instruktor či trenér. Právní vymezení pedagogického pracovníka najdeme pod § 50 zákona č. 29/1984 Sb., kdy těmito pracovníky jsou učitelé (všech typů škol a školských zařízení) a vychovatelé, mistři odborné výchovy, vedoucí školských pracovišť, instruktoři tělesné výchovy a trenéři sportovních škol i tříd. (Průcha, 2002, s. 18).

1.2.2 Profese

Profese (lat. Professio = přiznání k povolání, řemeslu) – česky povolání, také ale odbornost, resp. odborností, odbornou přípravou podložené povolání. Pojem profese se vztahuje k pracovním rolím. Hlavním společným jmenovatelem pracovních rolí, které spadají do takto chápané profese, je omezený a regulovaný přístup k jejich výkonu. V tomto širokém pojetí lze profesi získat specializovanou školní výukou, vyučením, případně i zaučením, zvláště kurzy, takže se profese značně překrývá s pojmem kvalifikace, respektive je předpokladem výkonu každé kvalifikované práce. (Velký sociologický slovník, 2. svazek, 1996, s. 852).

Profese – (professio) povolání: v současné společnosti jde o určující faktor sociálního statusu člověka, kdy je dospělý člověk posuzován dle profese, kterou vykonává a mladý člověk dle profese, na niž se připravuje. (Hartl, Hartlová, 2000).

1.2.3 Pomáhající profese

„V běžném životě považujeme díky slušné výchově za správné přiskočit druhému člověku na pomoc, jakmile to potřebuje, a to bez říkání, bez ptaní a pro samozřejmé dobro věci. Na takovém chování není nic mimořádného a netřeba z toho dělat vědu. Naopak, vědu z pomáhání je nutné dělat všude tam, kde je prohlásíme za své poslání a svou pozici v něm jako profesionální.“ (Úlehla, 2009, s. 9)

Pavel a Helena Hartlovi ve svém Psychologickém slovníku (2000, s. 185) uvádějí tuto definici pomáhajících profesí: *„Souhrnný název pro veškeré profese, jejichž teorie, výzkum a praxe se zaměřují na pomoc druhým, identifikaci a řešení jejich problémů a na získávání nových poznatků o člověku a jeho podmínkách k životu, tak aby mohla být pomoc účinnější; patří sem lékaři, zvláště psychiatři, psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové, šířeji i fyzioterapeuti, balneologičtí pracovníci apod.“*

Pomáhající profesi nebereme jen jako povolání, ale spíše poslání. Pokud i na učitelství nahlížíme z tohoto hlediska, je jasné, že se neobejde bez etického zázemí, jako tomu je u jiných profesí tohoto typu.

„Termín pomáhající profese definuje skupinu povolání, která jsou založená na profesní pomoci druhým lidem. Patří mezi ně například zdravotnické profese, pedagogické profese, profese zaměřené na sociální pomoc a dále také duchovní, psychologové, terapeuti.“ (Géringová, 2011, s. 21) Tyto profese se shodují v tom, že všechny mají role pomáhajících (lékaři, učitelé, zdravotní sestry, sociální pracovníci,...) a role těch, kterým má být pomáháno (žák, pacient, klient,...). Ať se jedná o jakoukoli z výše uvedených profesí, důležitý je navázaný vztah mezi pomáhajícím a klientem, tím bude proces efektivnější.

1.2.4 Učitelská profese

Učitelství je jedním z nejnáročnějších oborů lidské činnosti, protože *„výchova je největší a nejtěžší problém, který může být člověku uložen.“* (Emmanuel Kant). Pokud má být dobře vykonáváno, nesmí být jen zaměstnáním, ale posláním.

Učitelská profese je souborem činností, jejichž smyslem je působit na chování, přesvědčení a cítění žáků a předávat jim znalosti, dovednosti a návyky vytvořené kulturou předchozích generací. (Pedagogický slovník, 1998, s. 243).

Profese učitele se dá považovat za jednu z běžných povolání. Má ovšem i svá specifika, a to hned z několika hledisek. Jak už jsme výše zmínili, učitel se výkonem své práce podílí na vzdělávání mládeže. Na základě tohoto tvrzení rozdělujeme učitele podle typu škol: učitel mateřské, základní a střední škole. Ovšem nejedená se o jediné dělení. Dále záleží na tom, jakou funkci vykonává - třídní učitel, výchovný poradce, zástupce ředitele, apod. Nebo na které pozici se nachází z hlediska své profesní dráhy (př. začínající učitel). Dnešní velmi diskutovaným tématem je především příprava studentů pedagogických fakult na učitelskou profesi. Kvalita vzdělávání klesá a absolventi vysokých škol jsou vybaveni spíše teoreticky, než prakticky.

A. Vališová a H. Kasíková a kol. (2007, s. 15) uvádí: *„Učitelství patří mezi tradiční intelektualizované profese. Náplní této profese je duchovní činnost. Smyslem učitelství je především účast na předávání kulturního dědictví z jedné generace na druhou a uvádění nových generací do světa dospělých. Být učitelem znamená vzít vážně požadavek celoživotního vzdělávání, ovládnutí mnoha dovedností, které se v průběhu let výrazně mění.“* Podle toho, jak se mění struktura společnosti, se proměňuje i práce

učitele a nároky, které jsou na něj kladeny. Vysokoškolská příprava budoucích učitelů se sice zkvalitňuje, ale především na odborné úrovni. Učitel - odborník ovšem není zárukou kvalitní výuky. Pedagog může žáky vzdělávat po obsahové stránce, rozvíjet jejich znalosti a dovednosti, pomáhat rozvíjet dílčí kompetence, ale výsledkem by měl vždy být člověk připravený do života. Ve společnosti se ovšem nemění pouze nároky na učitele, ale i na žáky, kdy osnovy škol jsou neustále redukovány a ohraničeny na základní učivo, které musí žák zvládnout. Můžeme tedy vyvodit, že požadavky na učitele se zvyšují, ovšem nároky na žáky rapidně klesají. (Vališová, Kasíková, 2007, s.15).

2 Etický kodex

Ze základní terminologie již víme, že etický kodex je souborem pravidel, která vymezují etické chování. Pod tímto pojmem si představujeme, jak by se společnost nebo sám člověk měl v jisté situaci či společnosti chovat. Etická pravidla jako taková dodržuje celá společnost, jelikož jsou zahrnuta v základech společenského chování. Ovšem v jednotlivých profesích se tento pojem zpřesňuje podle toho, co konkrétně je od vykonavatelů zaměstnání požadováno. V této kapitole se tedy zaměříme na několik profesí, které mají etický kodex stanoven, a nastíníme si problémy spojené s etickým kodexem pedagogického pracovníka.

Pokud zmíníme sousloví etický kodex, řada z nás si představuje pravidla, která nás limitují a skličují. Nikdo nemá rád, když mu nadřízení, rodiče nebo přátelé říkají, co má dělat a jak se má chovat. Ovšem nejen v zaměstnání musí být pravidla jasně nastavena, aby nedocházelo k chaosu v průběhu práce či k vzájemnému nepochopení. Samozřejmě pravidla nejsou stanovena jen v zaměstnání, ale také na řadě míst, kde se během dne vyskytujeme. Především v pomáhajících profesích, jako například lékaři, právníci či psychologové, jsou zaměstnanci navíc vázáni jistým etickým kodexem, který se jejich práce týká a striktně se vyžaduje. Nyní je vhodné se zamyslet nad tím, proč i pedagogičtí pracovníci nemají takový nástroj, který by jasně stanovoval, co je v jejich profesi etické a co nikoliv. Nástroj, který by jim pomáhal v řešení mnoha situací a vedl k uvědomění, jak se správně eticky chovat, jelikož řada pedagogů má s etickým chováním problémy a ve většině případů si je ani neuvědomuje.

Jde o dokument, který upravuje obecná i konkrétní pravidla práce v jednotlivých organizacích a profesích. Rozlišujeme etické kodexy závazné a nezávazné.

Zaměstnanci, kteří jsou kodexem vázáni ho dostanou podepsat k pracovní smlouvě a při porušení jim hrozí výpověď z pracovního poměru. U nezávazného kodexu je dodržování zaměstnanci dobrovolné. Jde o nástroj samoregulace, který by měl být jednoduchý, účinný, přijatelný a především akceptovatelný. Mohou ho doplňovat i další nástroje jako etické vzory, vzdělání či výcvik.

Etický kodex by měl být především přínosem, pomáhat v každodenním rozhodování, eliminovat nežádoucí praktiky, vytvářet příjemné prostředí, odbourávat rivalitu a vést k řešení problémů etickým přístupem. Člověk, který se takovým dokumentem řídí, by měl zvládat základní principy chování k sobě samému (sebeúcta, sebezpoznání, sebedůvěra, sebeovládání a sebekritika), k jiným lidem (tolerance, čestnost, důvěryhodnost, spravedlivost, empatie, diskrétnost) a ke své profesi (zodpovědnost, flexibilita, dochvilnost, přesnost, nezaujatost).

„Klady etického kodexu v organizaci:

- *Podává souhrnný obraz o morálních problémech, specifických pro danou organizaci.*
- *Je pomocným faktorem při vštěpování vědomí odpovědnosti a potřeby zaměstnanců přemýšlet o svých skutcích v morálních pojmech a rozvíjet hodnoty příslušné jejich postavení na všech úrovních podniku,*
- *záměrným obcházením některých obecných základních etických principů, soustředění se na praktickou etiku vytváří prostor pro vhodnější morální spolupráci lidí.*
- *Větší konkrétnost morálních norem kodexu zvyšuje možnost jednoznačného výkladu.*
- *Kodex může plnit významnou provokativní a výchovnou funkci.*
- *Účinně pomáhá v obtížných situacích, kdy třeba je rychle, přiměřeně a účinně reagovat.*
- *Formulace podnikového morálního kodexu jsou většinou stručné, snadno pochopitelné a přístupné pro každého zaměstnance.*
- *Je dokumentem, na který se mohou zaměstnanci odvolat, kdykoliv se od nich žádá, aby jednali v rozporu s jeho obsahem.*

Zápory etického kodexu v organizaci:

- *Podnikový etický kodex nemůže být objektivním činitelem v situacích, kdy se do konfliktu dostanou dvě kladné morální hodnoty.*
- *Někdy není citlivým ukazatelem stavu etické hladiny podniku.*
- *Kodex nepostihuje problematičnost etického rozhodování a hodnocení v případech, kdy problém zasahuje mimo dosah organizace.*
- *Diskutabilní zůstává otázka, nakolik je užitečný etický kodex v malých podnicích, resp. v rodinných s pevnou firemní kulturou, fungující především na základě neformálních vztahů.“ (Mazák, 2010, s. 41)*

2.1 Etický kodex lékařů

Lékaři jsou zpravidla vázáni lékařským tajemstvím a zdravotníci povinnou mlčenlivostí, která je dána zákonem o ochraně osobních údajů a nyní i zákonem o zdravotních službách. Oproti tomu lékařské tajemství je založeno na Hippokratově přísaze: *„O všem, co uvidím a uslyším při léčení samého, nebo v souvislosti s ním, zachovám mlčení a podržím jako tajemství, nebude-li mi dáno svolení, abych to řekl.“*

Etický kodex České lékařské komory je stanoven ve Stavovském předpise č. 10 České lékařské komory (viz Příloha č. 1). Je dělen do šesti paragrafů, kdy první udává obecné zásady. V těch najdeme ohledy na důstojnost lidského jedince, úkoly lékaře na ochranu zdraví a života bez ohledu na rasu, barvu pleti či náboženské vyznání, znalost zákonů a předpisů, odpovědnost vůči svým rozhodnutím a uznání práva volby lékaře. V § 2 najdeme ustanovení týkající se Lékaře a výkonu povolání, § 3 odkazuje na Lékaře a nemocného, § 4 Vztahy mezi lékaři, § 5 Lékař a nelékař, v posledním paragrafu najdeme Účinnost.

Lze tedy vyvodit, že lékaři mají v rámci etického kodexu stanoveny, jak postupovat a jak se chovat ke kolegům i pacientům. Především lékařské tajemství je základem důvěry mezi ošetřujícím a ošetřovaným. Zde bychom citovali bod č. 9 z § 2 *„Lékař je v zájmu pacienta povinen důsledně zachovávat lékařské tajemství, s výjimkou případů, kdy je této povinnosti souhlasem pacienta zbaven nebo když je to stanoveno zákonem.“* Uvedla jsem pouze jeden z bodů, který etický kodex obsahuje, ale všechny ostatní plně podporují důvěryhodnost a spolupráci pacientů s lékařem i mezi lékaři samotnými.

2.2 Etický kodex advokátů

Etický kodex advokátů vstoupil v platnost již 31. října 1996 Českou advokátní komorou, která jasně stanovila pravidla profesní etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky. Kodex se skládá z několika oddílů, kdy první stanovuje všeobecná pravidla vztahující se k dané profesi - důstojnost a vážnost advokátního stavu, plnění převzatých úvazků,...

Advokát je také vázán povinnostmi ke klientovi, kdy oprávněné zájmy klienta mají vždy přednost před osobními, mlčenlivost vůči osobním údajům a zároveň plná informovanost klienta ohledně úkonů, které advokát vykonává. Najdeme zde i odměnu, kterou za své služby může požadovat (sepsáno v oddílu druhém).

Ve třetím oddílu jsou povinnosti k advokátnímu stavu, především povinnost kolegiální. Advokát by neměl jiného osočovat, přebírat mu případ bez jeho vědomí, vykonávat svou práci tak, aby nebyla snižována důstojnost advokátního stavu.

I advokáti se tedy řídí etickým kodexem, který jim je především ku pomoci v jejich pracovním nasazení a jednání s kolegy, klienty i soudy.

2.3 Etický kodex sociálních pracovníků

Tento kodex byl schválen plénem Společnosti sociálních pracovníků 19. 5. 2006 a nabyl účinnosti od 20. 5. 2006 (viz Příloha č. 3). Je dělen na 2 části a následně doplněn o dodatky. První část se zabývá Etickými zásadami. Vysvětluje, na čem je založena sociální práce, jakým způsobem sociální pracovníci respektují a dodržují lidská práva (odkaz v relevantních dokumentech¹), komunikují s klienty a pomáhající jedincům, kteří pomoc potřebují.

Ve 2. části najdeme Pravidla etického chování sociálního pracovníka, ať ve vztahu ke klientovi, ke svému zaměstnavateli, vůči kolegům, ve vztahu ke svému

---

¹ **Všeobecná deklarace lidských práv** - jde o společný cíl, založen na principu, kdy všichni lidé jsou si rovni, jsou svobodní a každý má svá práva a povinnosti (http://www.nssoud.cz/zakony/deklarace_prava.pdf).

Charta lidských práv Spojených národů - cílem OSN je udržovat mezinárodní mír, rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, řešit mezinárodní problémy (<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>).

Úmluva o právech dítěte (<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>).

Listina základních práv a svobod - stanovuje, že lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná (<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>).

povolání a odbornosti či ke společnosti. Nyní zmíníme jen některé body z těchto pravidel:

a) Z hlediska vztahu ke klientovi - podporuje je, chrání jejich důstojnost, odmítá jakoukoliv diskriminaci, zachází citlivě s důvěrnými informacemi, pomáhá s řešením problémů a krizových situací,...

b) Vztah k zaměstnavateli - je odpovědný za svou práci, respektuje rozdílné názory, zapojuje se do diskuzí a sdílí své zkušenosti,...

c) Vztah ke svému povolání a odbornosti - zvyšuje prestiž své profese, udržuje svou profesionalitu, rozšiřuje svou odbornost, spolupracuje se školami sociální práce,...

d) Vztah ke společnosti - právo a povinnost upozorňovat veřejnost i úřady na porušování zákonů, působí na zlepšení podmínek života, požaduje uznání za své zodpovědné jednání vůči osobám, se kterými pracuje,...

Výše jsme uvedli pouze některé body etického kodexu, které jasně popisují kompetence pracovníka. Sociální pracovníci mají v kodexu také stanoveno, jak postupovat při řešení etických problémů. Onen postup je následující:

„1) Závažné etické problémy budou probírány a řešeny ve skupinách pracovníků v rámci Společnosti sociálních pracovníků ČR. Sociální pracovník má mít možnost: diskutovat, zvažovat a analyzovat tyto problémy ve spolupráci s kolegy a dalšími odborníky, event. i za účasti stran, kterých se týkají.

2) Společnost může doplnit a přizpůsobit etické zásady pro ty oblasti terénní sociální práce, kde jsou etické problémy komplikované a závažné.

3) Na základě tohoto kodexu je úkolem Společnosti pomáhat jednotlivým sociálním pracovníkům analyzovat a pomáhat řešit jednotlivé problémy.“ (www.ssprcxf.cz).

Mezi základní etické problémy především patří rozhodnutí, kdy vstupovat či zasahovat do života občana, kterým případům dát přednost před ostatními, kolik péče poskytnout nebo přestat s terapií a poskytováním služeb.

2.4 Etický kodex pracovníků vysokoškolských poraden

I pracovníci ve vysokoškolských poradnách jsou vázáni kodexem etiky. V rámci vysokoškolských poraden se jedná o informační a poradenské služby, které pomáhají studentům se začátkem a především průběhem studia. Jejich práce souvisí i s možností uplatnění absolventů vysokých škol v praxi. Služby v těchto poradnách vykonávají

především vysokoškolsky vzdělaní pracovníci - pedagogové, psychologové a další odborníci.

Jejich etický kodex slouží (MŠMT, 2008):

- k ochraně klienta před neetickou aplikací poradenství,
- ke garanci kvality poradenských služeb vysokoškolských poraden,
- k orientaci pracovníka i klienta v jeho právech a povinnostech.

Etický kodex (viz Příloha č. 4) má několik zásad (principů), které jsou děleny do pěti oblastí:

- 1) Profesionální odpovědnost - pracovník poskytuje rady všem, co o ně požádají, bez ohledu na různé předsudky, uplatňuje při jednání své nejlepší vědomí a svědomí atd.
- 2) Respekt - bere v potaz a respektuje postoje, názory a práva klienta.
- 3) Diskrétnost - je vázán mlčenlivostí a uchovává šetrně citlivé informace.
- 4) Odbornost - pracovník má příslušné vzdělání pro výkon profese, dále si prohlubuje kvalifikaci a zdokonaluje se ve své práci.
- 5) Odmítnutí - pracovník má právo odmítnout klienta za určitých podmínek.

2.5 Etický kodex novinářů

O kodexu se diskutovalo již v roce 1994, kdy se nad ním bavili ministři na 4. Evropské konferenci o politice hromadných sdělovacích prostředků. Postupně se usměrňovaly práva a povinnosti novinářů a svobodných občanů, aby nepřicházeli do konfliktů. Etický kodex jako takový vypracoval Syndikát novinářů České republiky (18. 6. 1998) na základě studia národních i mezinárodních dokumentů. K jeho dobrovolnému využívání vyzval zakladatel všechny české i moravské novináře.

Etický kodex obsahuje 3 základní body, které jsou rozepisovány do konkrétních podbodů (viz Příloha č. 5). Základní body jsou následující:

1) Právo občanů na včasné, pravdivé a nezkreslené informace.

Občané bez ohledu na společenské postavení mají právo na informovanost podle Listiny základních práv a svobod, která je součástí Ústavy České republiky. Novináři přejímají plnou zodpovědnost za informace, které občanům poskytují.

2) Požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice.

Jedná se především o profesionální vystupování před veřejností a poskytování kvalitních, nezkreslených informací. Jde o: odpovědnost za uveřejněné příspěvky;

nepřijímat žádné hodnotné dary; nezneužívat povolání novináře k reklamě; nezneužívat svoje členství v Syndikátu novinářů, aj.

3) Důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu médií.

Aby tohoto novinář dosáhl, musí se neprodleně řídit danými pravidly. Zde uvedeme jen některé z nich: nic neomlouvá neověření informace; povinnost udržet zdroj v anonymitě, pokud si to přeje; respektovat soukromí osob; zákaz plagiátorství, apod.

3 Etický kodex pedagogických pracovníků

V rámci učitelství a pedagogických pracovníků zatím etický kodex stanoven nebyl. Existuje několik škol v České republice, které si ho stanovily jako interní předpis, který není zákonem vymahatelný, ale pracovník působící na dané škole je s ním seznámen, upisuje se k jeho dodržování a při porušování stanovených pravidel, může být propuštěn. Je otázkou, zda je právě etický kodex potřebným dokumentem učitelské profese či nikoliv. Existuje řada názorů a spekulací, proč již takový dokument nevznikl a jaké okolnosti brání jeho stanovení.

Pokud se podíváme na ostatní pomáhající profese, ty svůj kodex mají a dalo by se říci, že by bez něj již nedokázaly fungovat. Jak je tedy možné, že pedagogičtí pracovníci fungují i bez tohoto kodexu? I přesto, že se dnes žáci ve školách vzdělávají v etické výchově, pedagogové na etický kodex stále čekají. Je otázkou, zda tento dokument vůbec potřebují a zda si uvědomují, že některé jejich chování nemusí být v souladu s etickými pravidly. Etický kodex jako vnitřní předpis nabádá pracovníky k zamyšlení se nad sebou samým a nad chováním a jednáním ke svým kolegům, žákům i rodičům. Zajisté také dopomáhá k lepší komunikaci mezi těmito skupinami a předchází problémům či konfliktům.

Ovšem člověk musí začít nejprve sám u sebe a zhodnotit své chování k vlastní osobě a k lidem v okolí. Je velmi jednoduché kritizovat ostatní a přehlížet vlastní nedostatky. V případě, že každý pedagog bude zodpovědný za své jednání a chování, které je založeno na etickém principu, postupně ze škol vymizí nekollegiální záležitosti, pomluvy, závist a naopak by pracovníci směřovali k větší spolupráci, toleranci a výměně zkušeností. Ovšem nejedná se jen o jednání mezi kolegy, ale i o kvalitnější vzdělávání žáků a jednání s jejich rodiči.

3.1 Etický kodex pedagogického pracovníka na ZŠ

Nyní se zaměříme na etický kodex, který si sama stanovila jedna základní škola. Jde o interní dokument, se kterým je seznámen každý pedagogický pracovník již při podpisu pracovní smlouvy. V době, kdy kodex vznikl, byl podepsán současnými pracovníky, předcházelo tomu vysvětlení jednotlivých bodů. Na zpracování kodexu pracoval několikačlenný pedagogický tým, který postupně předkládal své návrhy vedení školy a kolegům, kteří se mohli vyjádřit k jednotlivým formulacím. Tvorba dokumentu zabrala celému realizačnímu týmu rok práce. Bližší informace o tom, jak je kodex školou vnímán, jak se pracovníkům daří ho dodržovat a jak vůbec vznikal, bude řešeno v praktické části, kdy dané informace čerpáme z rozhovorů pracovníků školy. V této části se zaměříme na jednotlivé body etického kodexu, kdy blíže vysvětlíme, jak je můžeme chápat a dodržovat.

Etický kodex pedagogického pracovníka

- 1. Pedagogický pracovník jedná a rozhoduje se na základě principů humanity a demokracie, a to podle svých dosažených znalostí a dovedností.*
- 2. Pedagogický pracovník chápe svou úlohu ve smyslu pomáhající profese, své postavení nevyužívá k manipulaci a k soukromému osobnímu prospěchu. Uplatňuje rovný přístup ke všem žákům. Odmítá všechny formy diskriminace nebo chování, které utlačuje druhé.*
- 3. Pedagogický pracovník nakládá obezřetně s důvěrnými informacemi o žácích, nikdy jich nepoužije v neprospěch a znevýhodnění žáka či posílení své pozice.*
- 4. Pedagogický pracovník respektuje psychickou a fyzickou autonomii a jedinečnost jak žáků, tak i spolupracovníků a rodičů. Stejně tak respektuje svou osobnost, své potřeby. Má právo na seberealizaci.*
- 5. Pedagogický pracovník podporuje rozvoj schopností a dovedností žáků podle jejich možností s ohledem na vývojové potřeby a možnosti dané věkovou odlišností. Rozvíjí všestranně potenciál žáka, zachovává a rozvíjí vhodné prostředí pro výuku a výchovu.*
- 6. Pedagogický pracovník respektuje žáka jako svébytnou osobnost, respektuje jeho zdravotní stav, mateřský jazyk a případná další specifika. Pedagog je povinen se seznámit s informacemi o specifických výchovně vzdělávacích potřebách žáků, které vzdělává. Má právo tyto informace požadovat.*

7. Než pedagogický pracovník užije kázeňský postih, čerpá ze všech možností dostupných pozitivních motivačních prostředků.

8. Pedagogický pracovník spolupracuje s kolegy a dalšími profesionály i laiky v zájmu vzdělávání žáků. V pracovním kolektivu preferuje týmovou práci, při prosazování svých cílů dbá na dané strategie a cíle školy jako celku. O vzniklých problémech otevřeně komunikuje za účelem řešení. Neznevažuje profesionální způsobilost kolegů. Chápe, že otevřená komunikace a spolupráce je zásadním mechanismem v procesu organizování výchovného a vzdělávacího procesu.

9. Soustavným sebevzděláváním pedagogický pracovník prohlubuje a rozvíjí své profesní kompetence. Sebevzdělávání realizuje v zájmu svém, žáků resp. školy. Vedení školy toto sebevzdělávání podporuje, umožňuje a řídí. Své poznatky pedagogický pracovník předává kolegům a snaží se je uplatnit ve výchovně vzdělávacích činnostech ve škole. Pravidelně provádí sebehodnocení své práce.

10. Požadavky na žáka dané školním řádem uplatňuje pedagogický pracovník i na sebe. Pedagogický pracovník si je vědom, že svým pozitivním chováním a jednáním ovlivňuje žáky.

11. Pedagogický pracovník si uvědomuje, že kvalita jeho práce je přímo úměrná jeho psychické a fyzické vyrovnanosti, a proto si pro ni vytváří podmínky včetně žádosti o pomoc.

12. Pedagogický pracovník si je vědom toho, že neetické chování je nepřijatelné nejen u něj samého, ale i u jeho kolegů. S pedagogickou prací je neslučitelné takové jednání ignorovat resp. tolerovat a nesnažit se o nápravu. Nedojde-li k nápravě po upozornění kolegy, informuje pedagogický pracovník vedení školy.

13. Pedagogický pracovník má právo na informace o dění ve škole a má právo se vyjadřovat ke všem záležitostem týkajícím se chodu školy resp. navrhopvat změny.

14. Pedagogický pracovník uvážlivě sdílí své soukromí a soukromí svých kolegů s žáky a jejich rodiči.

3.1.1 Analýza jednotlivých bodů etického kodexu

Nyní se podrobněji podíváme na jednotlivé body stanovené v kodexu a popíšeme jejich možný způsob chápání, prezentace a dodržování. Některé body jsou velmi obecné, proto požadujeme za nutné jejich zpřesnění.

1. Pedagogický pracovník jedná a rozhoduje se na základě principů humanity a demokracie, a

to podle svých dosažených znalostí a dovedností.

Je nutné si uvědomit, že zde není řeč pouze o učiteli, ale o všech pedagogických pracovnících, kteří se podílejí na procesu vzdělávání. Tato osoba má dobré komunikační a rozhodovací schopnosti, které jsou v souladu s demokratickým systémem.

2. Pedagogický pracovník chápe svou úlohu ve smyslu pomáhající profese, své postavení nevyužívá k manipulaci a k soukromému osobnímu prospěchu. Uplatňuje rovný přístup ke všem žákům. Odmítá všechny formy diskriminace nebo chování, které utlačuje druhé.

Pedagogický pracovník je pomocníkem a průvodcem žáků při jejich vzdělávání. Chová se ke všem stejným způsobem, nikoho neodsuzuje ani neutlačuje, opouští své předsudky.

3. Pedagogický pracovník nakládá obezřetně s důvěrnými informacemi o žácích, nikdy jich nepoužije v neprospěch a znevýhodnění žáka či posílení své pozice.

Umí pracovat s důvěrou žáků a s informacemi o nich, nepoužívá je proti nim a neposkytuje je cizím osobám. Respektuje žakovu potřebu o nezveřejňování informací týkajících se jeho osoby.

4. Pedagogický pracovník respektuje psychickou a fyzickou autonomii a jedinečnost jak žáků, tak i spolupracovníků a rodičů. Stejně tak respektuje svou osobnost, své potřeby. Má právo na seberealizaci.

Pedagog si je vědom toho, že každé dítě je osobitým jedincem, který potřebuje rozdílný přístup. V rámci respektu umí pracovat i s tolerancí odlišnosti dospělých osob - kolegů a rodičů. Zároveň uplatňuje i respekt ke své osobě a sám se seberealizuje.

5. Pedagogický pracovník podporuje rozvoj schopností a dovedností žáků podle jejich možností s ohledem na vývojové potřeby a možnosti dané věkovou odlišností. Rozvíjí všestranně potenciál žáka, zachovává a rozvíjí vhodné prostředí pro výuku a výchovu.

Pedagog se zaměřuje na dovednosti žáka, které u něj vynikají, a ty rozvíjí. Pomáhá trénovat a zdokonalovat i další schopnosti žáka. Opět bere zřetel na individuální potřeby a tempo dítěte.

6. Pedagogický pracovník respektuje žáka jako svébytnou osobnost, respektuje jeho zdravotní stav, mateřský jazyk a případná další specifika. Pedagog je povinen se seznámit s informacemi o specifických výchovně vzdělávacích potřebách žáků, které vzdělává. Má právo tyto informace požadovat.

Pedagog respektuje žáka ve všech ohledech, přijímá jeho osobitost, usměrňuje jeho chování a názory. Přijímá odlišnosti žáka v rámci specifických výchovně-

vzdělávacích potřeb, které případně má. Upravuje plán vzdělávání dle jeho potřeb, schopností a dovedností. Zároveň má právo na informace o žákovi, týkající se SPU, pokud je rodič nedodá, zatají nebo odmítá nechat dítě vyšetřit, žák nemá právo na úlevy ve vzdělávání a pracuje dle neupraveného školního vzdělávacího programu. Je především na uvážení pedagoga, jak s dítětem bude dále pracovat.

7. Než pedagogický pracovník užije kázeňský postih, čerpá ze všech možností dostupných pozitivních motivačních prostředků.

Než se pedagog uchýlí ke kázeňskému postihu, zkouší motivovat žáka pozitivními prostředky formou pochvaly, povzbuzení, domluvy, apod. Kázeňský postih by měl přijít až po vyčerpání všech možností, které by mohly žákovo chování usměrnit. Pokud ke kázeňskému postihu dojde, musí být uplatňován v pořadí, které stanovuje školní řád příslušné školy, obvykle se jedná o toto pořadí: napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, snížená známka z chování.

8. Pedagogický pracovník spolupracuje s kolegy a dalšími profesionály i laiky v zájmu vzdělávání žáků. V pracovním kolektivu preferuje týmovou práci, při prosazování svých cílů dbá na dané strategie a cíle školy jako celku. O vzniklých problémech otevřeně komunikuje za účelem řešení. Neznevažuje profesionální způsobilost kolegů. Chápe, že otevřená komunikace a spolupráce je zásadním mechanismem v procesu organizování výchovného a vzdělávacího procesu.

Pedagog není sólista, ale zakládá si na týmové práci, která je jemu, žákům i kolegům jen ku prospěchu. Od svých kolegů přijímá kritiku, inspiruje se od nich a žádá je o pomoc, když ji potřebuje a totéž kolegové čerpají od něj. U žáků se projeví až výsledek jejich spolupráce, kdy vyučovací hodiny jsou opravdu přínosné a dobře vedené. Své kolegy veřejně nezesměšňuje, váží si jich, chová se profesionálně a považuje je za sobě rovné. Pokud u kolegů shledá nevhodné jednání, neprodleně jej upozorní a totéž očekává i od svých spolupracovníků. Vše nejprve řeší na úrovni kolegiality, v případě trvání problému či neúspěchu řešení, informuje vedení školy.

9. Soustavným sebevzděláváním pedagogický pracovník prohlubuje a rozvíjí své profesní kompetence. Sebevzdělávání realizuje v zájmu svém, žáků resp. školy. Vedení školy toto sebevzdělávání podporuje, umožňuje a řídí. Své poznatky pedagogický pracovník předává kolegům a snaží se je uplatnit ve výchovně vzdělávacích činnostech ve škole. Pravidelně provádí sebehodnocení své práce.

Pracovník se nadále sebevzdělává. Sám projevuje aktivitu v tomto směru, přichází s nápady za vedením školy s možností účasti na kurzech, které by prohlubovaly

jeho kvalifikaci. Vedení školy může samo doporučit programy, kurzy či školení, se kterými má dobré zkušenosti a pedagoga by mohly zaujmout. Po proškolení sdílí své poznatky s kolegy a obohacuje jejich zkušenosti. V rámci sebehodnocení sám pracovník rozlišuje, kam se ve své profesi posunul za určitý časový úsek.

10. Požadavky na žáka dané školním řádem uplatňuje pedagogický pracovník i na sebe. Pedagogický pracovník si je vědom, že svým pozitivním chováním a jednáním ovlivňuje žáky.

Pedagog dodržuje stejně jako žáci řád školy. Pravidla pro něj platí úplně stejně, jde žákům příkladem a nekárá je za porušení těch, která sám nedodržuje (př. pedagog, který se ve škole nepřezouvá, nemá právo kárat žáky za nepřezutí).

11. Pedagogický pracovník si uvědomuje, že kvalita jeho práce je přímo úměrná jeho psychické a fyzické vyrovnanosti, a proto si pro ni vytváří podmínky včetně žádosti o pomoc.

Pedagog umí přiznat, že na nějaký úkol nestačí, neví si rady nebo má určité problémy. Snaží se je řešit a nebojí se požádat o radu. Neustále má mít na vědomí, že zdraví člověku bylo dáno jen jedno, proto není smysluplné pracovat na úkor svého zdraví. Pokud není pedagog ve fyzické nebo psychické pohodě, má to přímý vliv na vzdělávání žáků.

12. Pedagogický pracovník si je vědom toho, že neetické chování je nepřijatelné nejen u něj samého, ale i u jeho kolegů. S pedagogickou prací je neslučitelné takové jednání ignorovat resp. tolerovat a nesnažit se o nápravu. Nedojde-li k nápravě po upozornění kolegy, informuje pedagogický pracovník vedení školy.

Pedagog dokáže definovat, co je neetické chování, a snaží se mu vyhnout. Pokud shledá u kolegy chování, které není v souladu s etickými normami, neprodleně ho informuje. Takovou zpětnou vazbu očekává na své chování i on sám v případě, že to bude potřeba. Pedagog, který postřehne neetické chování svého kolegy, by měl zakročit a nepřecházet to.

13. Pedagogický pracovník má právo na informace o dění ve škole a má právo se vyjadřovat ke všem záležitostem týkajícím se chodu školy resp. navrhnout změny.

Pedagogovi není lhostejné dění ve škole, zajímá se o chod školy a všechny informace by pro něj měly být přístupné. Dále má právo se podílet na změnách, které se ve škole chystají a diskutovat nad nimi s dalšími kolegy. Uplatňuje svobodu slova, nebojí se vyjádřit svůj názor, správně a věcně argumentuje a obhajuje své názory.

14. Pedagogický pracovník uvážlivě sdílí své soukromí a soukromí svých kolegů s žáky a jejich rodiči.

Pedagog udrží tajemství svých kolegů i žáků. Nešíří ani o jedné skupině žádné osobní informace, pokud to není nezbytně nutné. Zároveň on sám sdílí se svými kolegy a žáky jen takové informace, o které se chce opravdu podělit.

3.2 Etický kodex pedagogického pracovníka na SOU

V rámci České republiky si vlastní etické kodexy netvoří pouze základní školy, ale i různé typy středních škol. Zde uvádíme etický kodex pedagogického pracovníka, který si vytvořilo jedno ze středních odborných učilišť. Od dokumentu, který je uveden jako příklad pro základní školy, se liší v několika bodech. V první řadě je mnohem obsáhlejší a jednotlivé body kodexu jsou členěny do několika skupin. Škola uvádí ve svém dokumentu obecné zásady týkající se profese učitele a poukazuje na učitele a jeho výkon povolání. Další členění je nastaveno podle vztahu učitele ke klientům školy. Zabývá se vztahy mezi učitelem a žákem nebo učitelem a ostatními učiteli, vztahy mezi učitelem a zákonným zástupcem zde uvedeny nejsou.

U tohoto dokumentu již nebudeme analyzovat jednotlivé body, abychom upřesnili jejich chápání, ale pouze seznámíme s jeho obsahem, a to v oblasti vztahů učitele - žák a učitel - další učitelé. Uvedeme tyto dvě oblasti, abychom se v textu lépe orientovali, jelikož jeho plný rozsah je velmi rozsáhlý. Zároveň tyto oblasti můžeme komparovat se zásadami týkajícími se účastníků procesu učení uvedenými v etickém kodexu na základní škole. Celý obsah etického kodexu pedagogických pracovníků pro dané střední odborné učiliště nalezneme v plném znění v Příloze č. 6.

Učitel a žák

- 1) Učitel výchovně vzdělávacím působením pomáhá žáku realizovat jeho lidský potenciál a pomáhá mu stát se plnohodnotným a platným členem společnosti.*
- 2) Učitel se snaží nalézt optimální rovnováhu mezi povinnostmi a odpovědnostmi žáka na jedné straně a právy a svobodami žáka na straně druhé tak, aby mohla být práva a svobody žáka realizovány v nejvyšší možné míře.*
- 3) Učitel se snaží, aby mentorský, autoritativní pedagogický přístup byl uplatňován v nejnižší nutné míře a aby v nejvyšší možné míře byl v žákovi respektován partner, osvojující si samostatné a odpovědné realizování osobních práv a svobod.*

- 4) Učitel nesmí vystavit žáka lidskému ponížení a neúměrnému psychickému zatížení. 5) Učitel užívá kázeňské prostředky s velkou obezřetností a s taktem, vždy s přihlédnutím k individuálnímu případu a konkrétní situaci.
- 6) Učitel neuplatňuje při udržování kázně tezi o kolektivní vině a nevytváří falešnou žákovskou solidaritu (např. trestáním kolektivu za vinu jednoho). Učitel při udržování kázně respektuje přirozenou žákovskou solidaritu a nepodporuje pedagogicky neoprávněnou denunciaci a nekolegialitu (např. žalování, donášení, pověřování žáků dozorem nad spolužáky).
- 7) Učitel nesmí žádného žáka nespravedlivě zvýhodňovat nebo znevýhodňovat. Varuje se každé formy diskriminace a protekce.
- 8) Učitel je povinen srozumitelným způsobem odpovědně a taktně informovat žáka a jeho zákonné zástupce o výsledcích žákovy školní práce.
- 9) Učitel je povinen poskytnout vyčerpávající informace o výsledcích žákovy práce všem ostatním učitelům, kteří se podílejí na výchovně vzdělávacím procesu žáka.
- 10) Učitel je povinen vyžadovat od ostatních pedagogických účastníků výchovně vzdělávacího procesu a od zákonných zástupců všechny informace týkající se žákovy školní práce a jeho rozvoje.
- 11) Učitel nepodává informace týkající se žáka žádné třetí nezúčastněné straně. (Např. třídní schůzky organizuje tak, aby o výsledcích a problémech žáka hovořil jen před jeho zákonnými zástupci.)
- 12) Učitel zachází s taktem s důvěrnými informacemi, které se o žácích dozvěděl v průběhu výchovně vzdělávacího procesu.
- 13) Učitel nesmí využívat žádných vzájemných vztahů s žáky pro soukromé výhody. 14) Učitel nepřijímá od žáků ani od jejich zákonných zástupců dary či služby, které by mohly ovlivnit nestrannost jeho rozhodování a spravedlnost v rovném přístupu ke všem.
- 15) Učitel respektuje právo žáka a jeho zákonných zástupců na svobodnou volbu pedagogického zařízení. Zdrží se nečestných nebo nedůstojných praktik (aktivit), které by vedly k ekonomicky motivovanému zvyšování počtu žáků v pedagogickém zařízení, na němž je učitel hmotně zainteresován.

Učitel a ostatní učitelé

- 1) Učitel pomáhá vytvářet solidární kolektiv především s těmi učiteli, kteří se spolu s ním účastní výchovně vzdělávacího procesu. Týmovou výchovně vzdělávací práci chápe jako přirozený rámec svého pedagogického působení, ale nepřenáší odpovědnost za své pedagogické působení na pedagogický kolektiv.

2) Učitel vstupuje do kontaktů s ostatními učiteli a s pedagogickými institucemi a sdruženími, které mu mohou pomoci ke zkvalitňování vlastní pedagogické činnosti a ke zvyšování odborné kvalifikace.

3) Učitel přispívá praktickou pomocí, radou i konstruktivní kritikou ke zkvalitnění práce jiných učitelů.

4) Učitel zásadně nekritizuje ani žádným způsobem nezlehčuje práci jiných učitelů před žáky, jejich zákonnými zástupci a nepedagogickým personálem.

4 Etické kodexy v zahraničí

V této kapitole se zaměříme na existující etické kodexy v zahraničí. Pokusíme se je popsat a zjistit, co obsahují.

4.1 Code of Ethics for Educators in USA

Ve Spojených státech amerických najdeme Code of Ethics for Educator (Etický kodex pro pedagogické pracovníky), který navrhla Asociace amerických pedagogů (dále pouze AAE). Jedná se o profesionální pedagogickou neziskovou organizaci, která byla založena roku 1994 celostátně uznávanými pedagogy, kteří viděli potřebu v profesní organizaci. AAE slouží především profesionálním pedagogům, kteří v první řadě vzdělávají studenty.

Profesionální pedagog se snaží o vytvoření takového prostředí, které vede k naplnění potenciálu všech žáků. Sám pedagog jedná svědomitě dle nejvyšších etických standardů a zastává názor, že každé dítě má nárok na nepřetržité vzdělávání.

Tento kodex je založen celkem na čtyřech principech, které stručně popíšeme:

1) Etické chování směrem k žákům

Pedagog přijímá zodpovědnost za výuku žáků a rozumí jednotlivým charakterovým vlastnostem žáků. Rodiče žáků bere jako primární morální vychovatele svých dětí. Povinně přispívá k podpoře občanských ctností jako jsou integrita, pracovitost, odpovědnost, spolupráce, věrnost a úcta k právu, k lidskému životu a k druhé osobě.

a) Pedagog se zabývá ohleduplně a spravedlivě každým žákem, pomáhá mu řešit jeho problémy a povinnosti s ohledem na zákon a školní řád.

b) Pedagog ctí a neznevažuje osobnost žáka.

c) Pedagog chrání důvěrné informace o žákovi, pokud zákon nestanoví jinak.

d) Pedagog vytváří konstruktivní snahu k ochraně žáků před škodlivými podmínkami pro učení, zdraví nebo bezpečí.

2) Etické chování vůči praktikám a výkonu

Pedagog přebírá odpovědnost za své výkony a prokazuje svou odbornou způsobilost. Snaží se si zachovat důstojnost tím, že respektuje a dodržuje zákon.

- a) Pedagog zaujímá postavení na základě odborné kvalifikace a řídí se podmínkami stanovenými v pracovní smlouvě.
- b) Pedagog si udržuje zdravý duševní stav, fyzickou výdrž a sociální obezřetnost, které jsou zapotřebí k výkonu profese.
- c) Pedagog pokračuje neustále v profesním růstu.
- d) Pedagog jedná v souladu s místními předpisy a zákony, které nejsou v rozporu s tímto etickým kodexem.
- e) Pedagog záměrně nezakresluje oficiální politiku školy nebo jiných vzdělávacích organizací. Jasně odlišuje tyto názory od svých osobních.
- f) Pedagog upřímně odpovídá za všechny finanční prostředky, které má k dispozici.
- g) Pedagog nevyužívá institucionálního či profesního oprávnění k vlastnímu zvýhodnění.

3) Etické chování směrem ke kolegovi

V příkladné etice se udržují etické vztahy s kolegy, kdy každý uznává spravedlivé a rovné zacházení v rámci různorodé skupiny zaměstnanců.

- a) Pedagog uchovává důvěrné informace týkající se kolegy, pokud to nestanoví zákon jinak.
- b) Pedagog záměrně neprohlašuje nepravdivá tvrzení o kolegovi či školství.
- c) Pedagog nezasahuje do svobodné volby svého kolegy.

4) Etické chování vůči rodičům a společnosti

Pedagog se zavazuje k ochraně veřejné suverenity nad veřejným vzděláváním a veřejné kontroly soukromého školství. Sám uznává, že společným cílem veřejnosti k dosažení cíle (vzdělání) je vzájemná kooperace všech zúčastněných.

- a) Pedagog komunikuje s rodiči, vzájemně si předávají informace týkající se žáka.
- b) Pedagog se snaží respektovat hodnoty a tradice různorodých kultur zastoupených ve společnosti jedné třídy.

c) Pedagog projevuje pozitivní a aktivní úlohu ve vztazích mezi školou a komunitou.

(Dostupné z: <http://www.aeteachers.org/images/pdfs/aaecodeofethicsforeducators.pdf>; 2016-04-10)

Předložený etický kodex pedagoga je přizpůsoben potřebám dané společnosti. Každý z bodů v etickém kodexu by měl být cílem, ke kterému chceme směřovat. Pokud takový cíl stanovujeme, měl by být ověřený metodou SMART. Znamená to, že každý cíl, který si určujeme, by měl obsahovat všechna kritéria, která tato metoda požaduje:

S	specific	konkrétní
M	measurable	měřitelný
A	achievable	dosažitelný
R	realistic	realistický
T	time-bound	ohraňčený v čase.

Pokud cíl splňuje výše uvedená kritéria, můžeme ho teprve považovat za možný a realizovatelný.

4.2 Code of Ethics for Certificated Teachers in New Zealand

S tímto Etickým kodexem pro aprobované učitele přišla rada Education Council of Aotearoa New Zealand. Učitelé se tímto kodexem zavazují k profesionálním výkonům při podpoře učení žáků s ohledem na schopnosti, kulturní zázemí, pohlaví a věk žáka. Podle tohoto modelu se řídí pedagog společně s kolegy, žáky i rodiči. Uplatňování etického kodexu musí brát především v úvahu právní předpisy.

Etický kodex je dělen celkem na čtyři závazky, které jsou v jednotlivých bodech popsány:

1) Závazek vůči studujícím

Učitelé usilují především o rozvoj a udržování profesionálních vztahů se žáky. Zakládají si na své odborné praxi, znalosti z oblasti pedagogiky uplatňují přímo ve vyučování. Povzbuzují studenty ke kritickému uvažování nad významnými společenskými otázkami, snaží se uspokojit různorodé vzdělávací potřeby žáků. Zároveň chrání důvěrnost informací získaných v průběhu vzdělávání v souladu se zákonnými požadavky.

2) Závazek vůči rodině (zákonným zástupcům)

Učitelé uznávají roli rodiny v životě dětí a podporují aktivní zapojení rodiny do vzdělávání. Uznávají práva rodiny na informovanost ohledně výsledku a pokroku vzdělávání jejich potomka a respektují rodičovské autority.

3) Závazek vůči společnosti

Do učitelů je vkládána důvěra a odpovědnost, že připraví žáky na život ve společnosti, a to v nejširším slova smyslu. Učitelé usilují o podporu těch politických systémů, které upřednostňují rovnost příležitostí pro všechny členy společnosti. Učí poznat kladné hodnoty společnosti, které jsou obecně společností přijímány, a vést studenty k jejich aplikaci.

4) Závazek vůči profesi

Učitelé usilují o prosazování zájmů učitelské profese prostřednictvím odpovědné etické praxe, považují za nutné se dále vzdělávat ve svém oboru, podávají pravdivé informace o své kvalifikaci a svých dovednostech. Dále přispívají k rozvoji zdravé vzdělávací politiky, se svými kolegy jednají s respektem, vzájemně kooperují a pomáhají si. Velký důraz je kladen na důvěrné informace o kolegovi, které uchovávají v tajnosti, pokud jim zákon nestanoví jinak nebo v případě hrubého porušení etického kodexu. (Dostupné z: <https://educationcouncil.org.nz/sites/default/files/coe-poster-english.pdf>; 2016-04-10).

Výše uvedené body etického kodexu jsou hodně orientovány na podporu demokratické společnosti a zapojení školy do politického života. Jako v předchozím modelu etického kodexu, je na prvním místě vždy respekt, ať již k žákům, kolegům, rodičům či k sobě samému. Vzájemný respekt je bezesporu základem dodržování etických zásad.

4.3 Code of Ethics in England

V Anglii má hlavní slovo ve vzdělávání Ministerstvo školství (Department of Education). A již v roce 1993 vznikl Úřad pro standardy ve vzdělávání (Office of Standards in Education - OFSTED), který pracuje především s kurikulem. Co se týče standardů pro učitele, ty nabyly platnost v září roku 2012 a jsou to tzv. The Teachers' Standards, kdy tyto standardy nahradily původní, mezi které patřil o Profesní kodex učitele (Code of Conduct). K aktualizaci standardů pro učitele vedla především nesrozumitelnost a nenávaznost předchozích dokumentů. Nové dokumenty hledí na učitele v rámci jeho profesní dráhy v oblasti postojů, dovedností a vědomostí.

Dřívější standarty byly rozděleny do těchto pěti kritérií:

- kvalifikovaný učitel (Qualified Teacher Status)
- učitel se zařazením v základní platové stupnici (Core Teacher)
- učitel, který přeskočil platový práh (Post Threshold Teacher)
- vynikající učitel (Excellent Teacher)
- učitel se speciálními dovednostmi (Advanced Skills Teacher)

Toto dělení mělo i přímou návaznost na platové ohodnocení, které se pohyboval v rozmezí platu M1 (začínající učitel) až M6 (M7).

Nyní jsou standardy děleny pouze do tří částí - Preambule, Standardy pro výuku a Profesní kodex učitele. Preambule shrnuje hodnoty a chování všech učitelů nutných pro jejich kariérní rozvoj. Ve Standardech pro výuku je stanoveno 8 profesních cílů pedagoga:

- 1) *Mít od žáků vysoké očekávání, které je inspirující, motivující a je pro ně výzvou.*
- 2) *Podporovat u žáků dobrý rozvoj a výsledky.*
- 3) *Demonstrovat dobrou znalost vyučovaného předmětu a jeho kurikula.*
- 4) *Plánovat a vyučovat v jednotkách, které jsou dobře strukturované.*
- 5) *Adaptovat výuku tak, aby reagovala na silné stránky a potřeby všech žáků.*
- 6) *Přesně a efektivně hodnotit.*
- 7) *Efektivně řídit chování žáků tak, aby bylo zajištěno kvalitní a bezpečné vzdělávací prostředí.*
- 8) *Naplnovat profesní požadavky a zodpovědnost v širším kontextu.* (Department for Education, 2012, s. 10 - 13).

Do Profesního kodexu učitele pak zahrnují - hodnoty a lidské vztahy, integritu, výkon profese, praxi, profesní rozvoj, kolegiální spolupráci. (The Teaching Council, 2012, s. 3). Blíže tyto body specifikované nejsou, ale od jejich plnění se odvíjí platové ohodnocení pedagogických pracovníků.

Kvalitu výuky a práci pedagogických pracovníků hodnotí právě OFSTED, který dohlíží na dodržování stanovených standardů. (Pávková, 2014).

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Cíl, předmět a metodika výzkumu

V této části diplomové práce se již zaměříme na samotný výzkum prováděný na základních školách, který vypovídá o povědomí vybraných učitelů o etickém kodexu pedagogických pracovníků.

Pro zkoumání této problematiky jsem se rozhodla po své pedagogické praxi na základní škole, kde chování pedagogů k sobě samým, k žákům i rodičům nemělo jasná pravidla a řada z nich nevěděla, jak v nastalých situacích jednat, aby kolektiv školy vystupoval jednotně. Mimo to jsem se tématu etického kodexu hodně věnovala při svém studiu Školského managementu na Univerzitě Karlově.

5.1 Stanovení cíle

Hlavním cílem této práce je zjistit povědomí vybraných učitelů o etickém kodexu pedagogických pracovníků (dále jen etický kodex), a to za pomoci polostrukturovaných rozhovorů na konkrétních základních školách.

5.2 Metodika výzkumu

V této práci jsme se rozhodli uplatnit metodu kvalitativního přístupu, a to formou polostrukturovaných rozhovorů. Podstatou tohoto přístupu je hluboce prozkoumat široce přesný jev a přinést o něm maximálně informací (Švaříček, Šed'ová, 2007).

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“
(Creswell, 1998, s. 12)

5.3 Základní výzkumná otázka

Základní výzkumná otázka zní: **Jaké je povědomí vybraných učitelů o etickém kodexu pedagogických pracovníků?** Tuto otázku jsme následně rozdělili na dílčí výzkumné otázky:

- Mají vybraní učitelé dostatek informací o etickém kodexu pedagogických pracovníků?
- Co by mělo do etického kodexu pedagogických pracovníků patřit?
- Uvítali by vybraní učitelé ve školách etický kodex své profese?
- V čem je etický kodex nápomocný ve výkonu učitelské profese?

5.4 Výzkumný soubor

Výzkumné šetření jsme prováděli celkem na čtyřech základních školách v Praze a ve Středočeském kraji. Jednou z navštívených institucí byla i škola, která má etický kodex stanoven jako interní předpis. Zde jsme vedli rozhovory se čtyřmi učiteli, mezi nimiž byl i ředitel školy. Následně se jednalo o další pražskou školu a dvě školy ve Středočeském kraji, ty už ovšem zkušenost s etickým kodexem nemají. Na těchto školách nám celkem poskytli rozhovor čtyři učitelé.

Základní školy (kromě základní školy, kde mají kodex stanoven) byly vybrané náhodně, záleželo především na ochotě a časových možnostech oslovených pedagogů. Charakteristika jednotlivých účastníků výzkumného šetření je uvedena v následující tabulce.

Tab. č. 1: Seznam respondentů

Jméno	Věk	Doba praxe	Vyučuje	Místo působení
Anna	42	15	1. stupeň ZŠ	Středočeský kraj
Blanka	54	25	Čj - Dě	Středočeský kraj
Jitka	39	10	Ov - EtV	Středočeský kraj
Ondřej	35	8	Př - Ze	Praha
Lenka	33	5	1. stupeň ZŠ	Praha
Martin	48	28	Ma	Praha
Zuzana	36	10	Aj - EsV	Praha
Martina	55	18	Aj, výchovná poradkyně	Praha

5.5 Sběr dat

Polostrukturované rozhovory jsme zvolili především z toho důvodu, abychom mohli nad daným tématem s pedagogy diskutovat a rozvíjet základní otázky do konkrétní podoby.

Respondentům bylo položeno několik otázek, které měly zjistit, kolik informací mají o etickém kodexu, zda se s ním setkali, co si pod jeho názvem představují a jaké body by měl obsahovat. Samotné rozhovory se skládaly ze 4 částí - vstupní, vlastní, analytické a závěrečné.

Ve vstupní části jsme respondenta seznámili s tématem, kterého se rozhovor bude týkat, jak bude probíhat, a ověřili jsme si, zda je možné rozhovor nahrávat na diktafon na mobilním telefonu pro účely pozdějšího zpracování.

Ve vlastní části jsme pokládali respondentovi připravené otázky, na které měl odpovídat. Nad odpověďmi jsme diskutovali a doplňovali je o bližší informace. Popřípadě jsme kladli doplňující otázky, které odpovědi více konkretizovaly.

Analytická část zachycovala vlastní porozumění již vzniklého etického kodexu. Respondentovi jsme předložili vzorový etický kodex, který je na jedné ze základních škol používán, zjišťovali jsme, jak rozumí jednotlivým bodům v tomto dokumentu, a jak by jej aplikovali ve své škole.

V závěru rozhovoru jsme shrnuli vlastní názor na danou problematiku a zamysleli se nad tím, zda by respondent tento druh dokumentu uvítal na své škole, a z jakého důvodu.

Rozhovory jsme prováděli na přelomu roku 2015/2016 na čtyřech základních školách. Výzkumného šetření se vždy účastnil výzkumník, který kladl připravené otázky, popř. doplňující otázky, a respondent, který na otázky odpovídal.

Připravené otázky v rozhovorech se lišily podle toho, na které škole byl výzkum prováděn a kdo byl respondentem. Na škole, kde kodex mají stanoven, byly otázky směřovány k vytvořenému etickému kodexu a práci s ním. Na školách, kde kodex stanoven nemají, se otázky zaměřovaly na povědomí učitelů o existenci takového dokumentu a vlastní názory pedagogů na přijetí či nepřijetí kodexu na vlastní škole.

Samostatně byl veden rozhovor s ředitelem základní školy, která má etický kodex stanoven, kdy jsme se spíše zajímali o to, kdo kodex navrhl, prosadil, kdo se podílel na jeho tvorbě a jak nahlíží na efektivnost dokumentu ze své pozice.

Každý z rozhovorů trval přibližně 30 minut, záleželo především na respondentovi, jak na otázky reagoval a zda je doplňoval o další související fakta. Po skončení rozhovoru výzkumník poděkoval respondentovi za jeho ochotu, čas a spolupráci.

5.5.1 Otázky pro rozhovory

Jak jsme již výše uvedli, otázky pro jednotlivé respondenty nebyly totožné. Jiné jsme pokládali učitelům, kteří se s etickým kodexem ve své praxi nesetkali, jiné učitelům základní školy, kde etický kodex mají stanoven a obměněny byly otázky i pro ředitele této základní školy.

Otázky pro rozhovor s pedagogy, kteří nemají žádnou zkušenost s etickým kodexem:

1. Na některých školách již etický kodex pro pedagogické pracovníky mají, slyšel/a jste o něm někdy?
2. Co si pod názvem etický kodex pro pedagogické pracovníky představujete?
3. Zkuste vymyslet pár bodů, které by takový kodex měl bezpochyby obsahovat.
4. Co si myslíte, že vedlo školy, které ho již používají, k jeho vytvoření?
5. Má takový dokument být ku prospěchu učitelům, žákům i rodičům?
6. Uvítal/a byste ho i na Vaší škole? Z jakého důvodu? Podílel/a byste se na jeho tvorbě?
7. Jaké body by měl na Vaší škole obsahovat?
8. Měl by být dle Vašeho názoru etický kodex učitele pro všechny školy striktně určen např. MŠMT, nebo byste upřednostnil/a volnost tvorby kodexu pro každou školu samostatně (např. jako má každá škola možnost si sama utvářet ŠVP)?

Otázky pro rozhovor s pedagogy, kteří se řídí etickým kodexem:

1. Znáte okolnosti, proč etický kodex učitele na Vaší škole vznikl?
2. Podílel/a jste se na jeho tvorbě?
3. Byly konkrétní body, které jste sám/sama navrhl/a?
4. V čem je Vám osobně tento kodex ku prospěchu?
5. Doporučil/a byste etický kodex i jiným školám? Z jakého důvodu?

6. Měl by být dle Vašeho názoru etický kodex učitele pro všechny školy striktně určen např. MŠMT, nebo byste upřednostnil/a volnost tvorby kodexu pro každou školu samostatně (např. jako má každá škola možnost si sama utvářet ŠVP)?

Otázky pro rozhovor s ředitelem základní školy s etickým kodexem:

1. Co Vás vedlo k vytvoření etického kodexu učitele?
2. Podle čeho jste vybírali body, které jsou v tomto kodexu zahrnuty?
3. Tvořil se etický kodex na Vaší škole na základě domluvy s pedagogy?
4. Inspirovali jste se při tvorbě jinými kodexy, např. ze zahraničí?
5. Víte o dalších školách v ČR, kde kodex tohoto typu mají?
6. Ověřujete dodržování etického kodexu u svých pedagogických pracovníků? Jak?
7. V čem je Vám tento kodex ku prospěchu?
8. Měl by být dle Vašeho názoru etický kodex učitele pro všechny školy striktně určen např. MŠMT, nebo byste upřednostnil volnost tvorby kodexu pro každou školu samostatně (např. jako má každá škola možnost si sama utvářet ŠVP)?

6 Výsledky analýzy rozhovorů

V následující části seznamujeme s výsledky analýzy rozhovorů s vybranými učiteli základních škol. V první části se zaměříme na pedagogy, kteří etický kodex nemají na škole stanoven, v části druhé, se budeme zabývat pedagogy, kteří mají tento dokument interním předpisem.

V obou případech rozebereme otázky, na které respondenti odpovídali a jaké doplňující informace uváděli.

6.1 Pedagogové bez etického kodexu

Otázka č. 1: Na některých školách již etický kodex pro pedagogické pracovníky mají, slyšel/a jste o něm někdy?

Většina dotazovaných se shodla na tom, že o etickém kodexu už slyšela. Jednalo se ovšem spíše o etické kodexy jiných profesí. Co se týče kodexu pro pedagogické pracovníky, respondenti o něm slyšeli především při svém studiu. Paní Blanka uvedla:

„Jo u nás v Hradci jsme se o něm bavili při etické výchově, ale žádné konkrétní informace nemám, jen tuším, že se to řeší.“ Pan Ondřej reagoval takto: *„Ano, na Univerzitě Karlově, kde dostudovávám Školský management, jsme o etickém kodexu hodně diskutovali. Zabývali jsme se především jeho klady a přínosem pro učitele. Myslím, že diskuzi vedl dokonce jeden z ředitelů, který se na zatím nevydaném kodexu, aktivně podílí.“* Paní Anna o etickém kodexu pro pedagogické pracovníky zatím vůbec neslyšela a paní Jitka zmínila, že ví o kodexech v jiných profesích, ale o kodexu pro pedagogy slyší také prvně.

Otázka č. 2: Co si pod názvem etický kodex pro pedagogické pracovníky představujete?

Každý z dotazovaných se snažil nějakým způsobem definovat etický kodex, a to z informací, které jim jsou dostupné. Většinou se shodli na tom, že jde o soubor pravidel a norem chování pedagoga k žákům, rodičům a kolegům; pravidla, kterými se má člověk řídit ve své profesi, aby vše fungovalo, jak má. Respondenti také uvedli, že etický kodex se dá využít v jakékoli profesi, nemusí odkazovat pouze na profesie pomáhající. Odpovědi jednotlivých respondentů se zvláště nelišily.

Otázka č. 3: Zkuste vymyslet pár bodů, které by takový kodex měl bezpochyby obsahovat.

Etický kodex pedagogů by měl podle respondentů obsahovat následující body:

- normy chování všech účastníků procesu vzdělávání,
- způsoby jak jednat s dítětem (ve škole) a rodičem (na třídních schůzkách),
- slušné jednání a vystupování pro zachování autority učitele,
- vzájemný vztah učitel - žák,
- tolerance k sobě samému,
- tolerance k chování a potřebám žáků (nesmí docházet k ponižování),
- vztah ke kolegům = rovný přístup mezi kolegy, spolupráce pro naplňování společné vize nebo společného cíle, nerozšiřovat o druhých osobní a nepravdivé informace,
- učitel má být vzorem slušného chování a vystupování,
- učitel jde vzorem svým žákům,
- respekt k rozdílným názorům a postojům druhých lidí.

Každý z dotazovaných uvedl některý z výše uvedených bodů, občas se odpovědi opakovaly nebo byly velmi podobné.

Otázka č. 4: **Co si myslíte, že vedlo školy, které ho již používají, k jeho vytvoření?** Zde se odpovědi respondentů lišily. Každý za vznikem kodexu vidí jiné aspekty. Paní Anna příčinu vytvoření kodexu viděla takto: *„Myslím si, že mohlo dojít k nějakému problému mezi školou a rodinou, kdy například učitel nevhodně jednal se žákem. Nebo ten popud mohl přijít i z druhé strany, kdy učitelé nebyli spokojeni s jednáním rodičům, ohrožovalo to důstojnost jednání.“* Paní Blanka se vyjádřila následovně: *„Těžko říct, tady u nás máme program Začít spolu, který vede k myšlenkám, respektuj a buď respektován, možná na dané škole mají něco podobného, a to právě podpořilo vznik kodexu. Nebo třeba vztahy na pracovišti, ty nejsou asi nikde ideální a mohlo to v něco přerůst. Ale nemůžeme vyloučit ani vztah učitele se žákem, i zde mohlo docházet k častějším konfliktům. Ale abych nebyla jen negativní, mohl o tom rozhodnout ředitel, který chtěl konfliktům ze všech stran pouze předcházet.* Dále dostala slovo paní Jitka: *„Já si myslím, že šlo o posun pedagogů ke zlepšení jejich práce. Učitel by si měl uvědomit svoji váhu, že má jít vzorem a zamýšlet se nad svým chováním a plněním norem slušnosti.“* Pan Ondřej dodal, že mohlo jít pouze o vlastní potřeby školy, která cítila, že kodex tohoto typu potřebuje. Ředitel také mohl tvorbu kodexu považovat za ulehčení své práce, kdy pedagogové často řešili své spory přímo v jeho přítomnosti a nepředcházela tomu konverzace mezi čtyřma očima.

Otázka č. 5: **Má takový dokument být ku prospěchu učitelům, žákům i rodičům?**

Zde se většina shodla na odpovědi, že tento dokument by měl být nastaven tak, aby zahrnoval všechny účastníky procesu vzdělávání a jejich potřeby, tedy pro pedagogy, žáky i zákonné zástupce. Pouze jeden z dotazovaných uvedl, že vidí smysl potřeby kodexu hlavně vůči pedagogovi. Pedagog by si měl uvědomit svoji hodnotu a své postavení. Pokud bude jednat v souladu s pravidly, která si sám nastaví, bude jeho vystupování a komunikace s žáky i rodiči mnohem jednodušší a méně konfliktní.

Otázka č. 6: **Uvítal/a byste ho i na Vaší škole? Z jakého důvodu? Podílel/a byste se na jeho tvorbě?**

Všichni dotazovaní by se bezpochyby chtěli na tvorbě kodexu na své škole podílet a přispět tak k lepšímu fungování školy samotné. Jen nikdo z nich by nechtěl být hlavním iniciátorem, jelikož mají zkušenost, že změny na jejich školách se špatně prosazují. Ovšem v důvodech, proč by takový kodex měl vzniknout právě na jejich škole, se názory rozcházejí. Paní Anna řekla: *„I přesto, že jsem se na minulé škole nesetkala s nějakým neadekvátním jednáním ze strany kolegů nebo rodičů, myslím si, že by tento kodex nebyl špatný. Ale pokud budou stanovena pravidla etického chování, stejně musí každý začít sám u sebe a vykazovat známky profesionality.“* Paní Blanka by etický kodex ke své práci uvítala. A to především kvůli pocitu. Uvedla že: *„Každý člověk má dobrý pocit, když se od předpokládané normy neodchyluje. Navíc vztahy tady u nás nejsou ideální, takže bych především uvítala body týkající se kolegiality.“* Další dva dotazovaní zastávali myšlenku, že etický kodex by především podpořil práci učitele jako celek a ve škole by ho uvítali, aby každý věděl, jak má v daných situacích postupovat a nejednal v rozporu s etickými pravidly společnosti.

Otázka č. 7: Jaké body by měl na Vaší škole obsahovat?

„Do etického kodexu bych jistě dala bod týkající se profesionality učitele a zasahování rodičů do naší práce. Profesionalitu myslím tak, že každý učitel na škole má vystupovat jako profesionál, který má vzdělání a povahu na výkon svého povolání. S tím právě souvisí zásah rodičů do naší práce, kteří jsou přesvědčeni o tom, že by vyučovali lépe než my. Měly by se tedy stanovit pevné hranice, které říkají, co je koho starost. Co spadá do kompetencí učitele, a o co se mají starat pouze rodiče.“ řekla za své zkušenosti paní Anna. Paní Blanka dodala: *„Já bych prosazovala hlavně toleranci, toleranci k druhým lidem. Nemusím se přece ztotožnit s názorem druhého člověka, ale měla bych ho vyslechnout a alespoň o tom přemýšlet, jak říkám i dětem, vyslechněte mě a alespoň o tom přemýšlejte.“* Pan Ondřej se přiklonil k bodům, které by se týkaly vztahů mezi kolegy. Vnímá, že na jejich škole vztahy mezi kolegy nefungují a komunikace často vážne. Paní Jitka uvedla: *„Určitě zde musí být zahrnuto slušné chování, respekt k žákům, tolerance k druhým a respekt vůči kolegům. Pokud tyto věci nefungují a nebudou fungovat, žáci to vnímají a ovlivňuje je to. Vychováváme přece mladé generace, a pokud u nás učitelů vidí, že vztahy na profesní úrovni nefungují ani nám, co pak můžeme očekávat od nich. Tím nejsme vzorem.“*

Otázka č. 8: **Měl by být dle Vašeho názoru etický kodex učitele pro všechny školy striktně určen např. MŠMT, nebo byste upřednostnil/a volnost tvorby kodexu pro každou školu samostatně (např. jako má každá škola možnost si sama utvářet ŠVP)?**

Většinový názor říká, že by učitelé uvítali, aby základní body stanovilo Ministerstvo školství, tělovýchovy a sportu, ale každá škola by měla možnost si jednotlivé body rozšířit a specifikovat podle vlastní potřeby. Paní Blanka dodala: *„No, pokud by to přišlo jako nařízení shora bez možnosti úprav, nevím, nevím, jak bych se s tím ztotožňovala. Chce to obecné základní body, které si rozšíříme podle potřeb.“* Paní Jitka se vyjádřila podobně, pouze zdůraznila: *„Nejde, aby byl pro všechny školy stejný, nefungovalo by to. Každá škola je jiná, má jiné možnosti, prostředky, lokalitu, velikost, počet žáků, ...“* Pan Ondřej podotkl, že pokud by přišel kodex shora jako vnucený dokument, ztratil by svou vážnost a nemusel by být pedagogy přijat jako pomáhající dokument, ale zastával by funkci dalších povinností, které pedagog musí plnit, tedy jako příkaz.

Dále se respondenti v analytické části vyjadřovali ke konkrétním bodům etického kodexu, který jim byl předložen. Šlo o kodex, který je na jedné pražské základní škole používán a pedagogové ho mají stanoven jako interní předpis. Dotazovaní se vyjadřovali k náhodně vybraným čtyřem bodům kodexu, kdy popisovali, co jednotlivé body vyjadřují, jak je chápou, popřípadě zda by takový bod měl obsahovat i etický kodex na jejich škole.

- **Bod č. 7 - Než pedagogický pracovník užije kázeňský postih, čerpá ze všech možností dostupných pozitivních motivačních prostředků.**

U tohoto bodu nás zajímalo, co všechno respondenti považují za dostupné pozitivní motivační prostředky, a do jaké míry je tento bod měřitelný.

Vyjádření paní Anny: *„Kázeňské postihy používáme, ale každý učitel je individualita, která posuzuje prohřešky jinak, proto je to těžce měřitelné. Pozitivní motivační prostředek, pod tím si představuji, že máme děti motivovat, ale reakce žáků na motivaci je někdy zcela obrácená, proto bych vyzdvihla spíše povinnosti žáků, kdy jsou pro ně pravidla jasně dána a pokud je porušuje, kázeňský postih by měl přijít.“*

Paní Blanka řekla: *„Je to hodně individuální, každý k tomu přistupuje jinak. Někdo bere postih jako druhý nebo třetí v řadě, někdo ho uděluje hned. Proto by*

měly být sepsány motivační prostředky, které mají postihu předcházet, a bylo by jasné, jak postupovat.“

Paní Jitka zastává názor takový, že: „Pokud dítě vyrušuje a má tendence porušovat nastolená pravidla, znamená to, že se nudí nebo chce na sebe upoutat pozornost. Jedná se o neschopnost učitele si sjednat kázeň ve třídě. Pak je pro učitele nejjednodušším řešením postih za to, že žák něco udělal. Ale v první řadě by měl učitel zjistit, z jakého důvodu se žák choval jinak, než by měl. Měl by se pokusit žáky v první řadě pochopit, až následovně sahat po silnějších nástrojích.“

Pan Ondřej chápe pozitivní motivační prostředky jako nástroje, jak žáka upozornit na nevhodné chování - domluvou, rozhovorem mezi čtyřma očima, vyslechnutím. Až po neúčinnosti těchto prostředků, by zakročil důsledněji. Ovšem je si vědom toho, že každý z jeho kolegů má tato pravidla v sobě nastavená jinak, proto o měřitelnosti se zde nedá mluvit, pokud postup nebude jasně dán.

- **Bod č. 8 - Pedagogický pracovník spolupracuje s kolegy a dalšími profesionály i laiky v zájmu vzdělávání žáků. V pracovním kolektivu preferuje týmovou práci, při prosazování svých cílů dbá na dané strategie a cíle školy jako celku. O vzniklých problémech otevřeně komunikuje za účelem řešení. Neznevažuje profesionální způsobilost kolegů. Chápe, že otevřená komunikace a spolupráce je zásadním mechanismem v procesu organizování výchovného a vzdělávacího procesu.**

V rámci tohoto bodu nás zajímalo, jak se respondenti staví ke spolupráci mezi kolegy. Zda jsou týmovými hráči, spolupracují a jestli tento bod patří správně do etického kodexu jejich profese.

Názor paní Blanky je jasný: *„Co si budeme nalhávat, učitelé jsou sólisté. Pokud budeme mluvit o týmové práci, tak si na ní pouze hrajeme, a to i v rámci stejného předmětu, který učíme. Víme o sobě, pomáháme si, ale o týmové práci nemůže být řeč. Možná je to věkem, možná mladší kolegové týmově pracovat dokážou. Já osobně pracuji pro tým, ale také týmovým hráčem nejsem.“*

Paní Jitka se k tomuto bodu staví takto: *„Tmelení kolektivu v tomto počtu, který tady na škole máme, v rozdílných povahách a názorech to není možné. Když jsem působila na menší škole, troufám si říct, že jsme tým byli, ale bylo nás tam*

všehovšudy deset a tady mluvíme o padesáti zaměstnancích. Velká škola toho zkrátka docílit nemůže, jedná se pouze o sen ředitele takový kolektiv mít.“

Pan Ondřej s paní Annou pouze konstatují, že kodex by jistě otázku kolegiality měl obsahovat. Sami mají pocit, že pro tým pracují a vzájemně s dalšími kolegy spolupracují.

- **Bod č. 9 - Soustavným sebevzděláváním pedagogický pracovník prohlubuje a rozvíjí své profesní kompetence. Sebevzdělávání realizuje v zájmu svém, žáků resp. školy. Vedení školy toto sebevzdělávání podporuje, umožňuje a řídí. Své poznatky pedagogický pracovník předává kolegům a snaží se je uplatnit ve výchovně vzdělávacích činnostech ve škole. Pravidelně provádí sebehodnocení své práce.**

Zde jsme zjišťovali, jak probíhá sebevzdělávání pedagogů na školách respondentů a zda vedení školy učitele v jejich dalším vzdělávání podporuje. Opět se nabízí otázka, zda tento bod patří do etického kodexu.

V tomto případě byly odpovědi velmi podobné. Pedagogové považují sebevzdělávání za samozřejmost, kdy je potřeba neustále inovovat metody a postupy ve výuce. Žáci i rodiče jsou čím dál více náročnější a kladou na školu větší požadavky. Vedení školy pedagogy plně podporuje, jelikož je i v jejich zájmu, aby se učitelé dále vzdělávali a získávali nové zkušenosti. Paní Blanka jako nekvalifikovaná pedagožka se k sebevzdělávání staví takto: *„Já jako nekvalifikovaná učitelka musím makat o to víc. Musím podávat nadstandardní výkony, abych zakryla fakt, že zatím nejsem kvalifikovaná. I přesto, že zde na škole učím řadu let a český jazyk učím s láskou a pílí, kvalifikace je v dnešní době pro ředitele škol závazná.“*

- **Bod č. 14 - Pedagogický pracovník uvážlivě sdílí své soukromí a soukromí svých kolegů s žáky a jejich rodiči.**

U tohoto bodu všichni respondenti zastávají názor, že soukromí a práce by se měli od sebe striktně oddělovat. I přestože se shodují, uvedeme výroky každého dotazovaného, jelikož každý z nich definoval odpověď jiným způsobem.

Paní Anna: *„Soukromí by mělo být zachováno v tajnosti člověka, a to v každé profesi. Sdílení svého soukromí se žáky není v pořádku, ovlivňuje to jednání s žáky a může dojít ke ztrátě respektu. Je na každém, jak k tomuto bodu*

přístupuje, ovšem by si měl uvědomit, pokud rád sdílí, že jsou lidé, které o jeho sdílné informace nestojí. “

Paní Blanka: „Kolegové by neměli sdílet své soukromí s kolegy ani žáky. Už vůbec by neměli učitelé sdílet soukromí kolegy se žáky. Ovšem napadá mě situaci, kdy toto neplatí. Pokud je učitel dlouhodobě nemocný, je vhodné žákům naznačit, že učitel má jisté problémy, aby dokázali pochopit jeho situaci. Ale jde pouze o pomoc oběma stranám, já od toho nečekám nic zpět a není úmyslem učitele pošpinit. “

Paní Jitka: „Soukromí do práce nepatří. Neměli bychom kolegy zatěžovat svými osobními problémy, ty má dnes každý. “

Pan Ondřej: „Své soukromí absolutně nesdílím se žáky, to je nepřípustné. S kolegou v kabinetě prohodíme pár slov o tom, co se děje doma, ale nic zvláštního. Ovšem i od ostatních mě potěšilo, že jsem dostal dárky k narození dcery. Myslím si, že věci jako narozeniny, svatby, narození dětí jsou ke sdílení s ostatními, jde o radosti, ale se starostmi své kolegy nezatěžuji. Možná proto, že nestojím o „chytré“ rady kolegyň a kolegů. Ovšem věřím, že řada spolupracovníků si ráda chodí pro rady. “

6.2 Pedagogové s etickým kodexem

Otázka č. 1: Znáte okolnosti, proč etický kodex učitele na Vaší škole vznikl?

Všechny tři pedagožky, které rozhovor poskytly, na škole již pracovaly v té době, kdy kodex vznikal. Jedna z nich dokonce působila v realizačním týmu, který etický kodex formuloval.

Paní Lenka uvedla: „Etický kodex u nás vznikl kvůli tomu, aby si učitelé ujasnili, co a jak, abychom si byli jisti tím, co děláme, jak to děláme a proč to děláme. První takový popud přišel asi od učitelů, kteří naráželi na otázky, co mám dělat když..., jak se mám zachovat, když se mi třeba nelíbí jednání kolegy. Prostě to vzniklo ze všeobecného popudu. “

Paní Zuzana popsala situaci velmi obdobně a dodala: „Vznikl nápad, sepsat něco, čím se budeme tedy řídit. Byla sestavena skupinka, která to měla navrhnout, pak se konaly i workshopy, aby se k tomu další vyjádřili. Pak se sestavilo takové desatero, které se odsouhlasilo. “

Paní Martina byla tou osobou, která pracovala přímo v realizačním týmu, který na vytvoření etického kodexu intenzivně pracoval. Z toho důvodu jsou odpovědi paní Martiny více obsáhle, snažila se nám popsat situaci, co nejkonkrétněji. Jelikož jde o velmi zajímavé informace, je vhodné zachovat její odpovědi občas v plném rozsahu. Její pohled na věc je následující: *„Vznik dokumentu byl zcela spontánní, došlo k tomu na základě jedné SWOT analýzy², vzešla z ní jasná potřeba školy, pro takový dokument. My si uvědomujeme, jakou zde držíme etiku, ale mělo by to mít nějakou formu. Tato věc je hodně důležitá jako poznávací znamení školy (explicitní sdělení školy), také slouží jako nástroj pro přijímání nových zaměstnanců, pro rodiče a žáky, kteří mají o školu zájem. Vznikla dobrovolná pracovní skupina, která na obsahu etického kodexu pracovala, poté nastalo kolo připomínkování a přijímání tohoto dokumentu. Chtělo to čas, nebylo tam nic, co by bylo v rozporu z přesvědčení lidí, všichni si uvědomovali, že to není zákonná norma, tak jsme ten dokument nejprve měli jako interní. Trvalo vlastně dva roky, než se zveřejnil i pro okolí. Byl to proces, který byl nutný, docházelo ke ztotožňování, zjišťování, zda to není jen kus papíru, jestli jsme schopni ho uplatňovat, zda ho plníme, ale zda máme i odvahu a profesní etické přesvědčení vůči tomuto dokumentu. Lidé co byli u zrodu, to brali velmi vážně a nechtěli s tím vycházet, dokud to ve škole nebude opravdu zažité.*

Otázka č. 2: Podílela jste se na jeho tvorbě?

Paní Lenka s paní Zuzanou působily na škole v době, kdy se etický kodex tvořil. Na jeho přímém zpracování se nepodílely, účastnily se pouze připomínkování na workshopech a závěrečného schvalování. Oproti tomu paní Martina byla součástí pracovní skupiny, která etický kodex tvořila.

Otázka č. 3: Byly konkrétní body, které jste sama navrhla?

Paní Lenka žádné body v etickém kodexu nenavrhovala, ale vzpomněla si, že se často vedly diskuze, co by tam mohlo být. *„Nikdo nepřišel s žádným originálem, zkrátka normální záležitosti. Udělal se nástřel toho, co by tam mohlo být a tyto body se následně zpřesňovaly“* řekla paní Lenka. Paní Zuzana, která se také přímo nepodílela na jeho tvorbě, dodala: *„Přímo jsem na něm nepracovala, ale vím, že se hodně řešily*

---

² SWOT analýza je zkratkou slov Strengths (silné stránky), Weaknesses (slabé stránky), Opportunities (příležitosti) a Threats (hrozby). Tato slova zároveň označují čtyři kvadranty, které analýza obsahuje. Jedná se o strategické plánování, kdy chceme organizace posouvat vpřed. (Grasseová, Dubec, Řehák, 2012)

vztahy mezi kolegy. Byl jeden čas, kdy učitelé ukazovali dětem svůj Facebook, kde měli fotky, na kterých byli i kolegové. Řešilo se teda, jestli můžeme mít v přátelích na sociálních sítích děti. Nakonec se řeklo, že ne, ale pak jsme měli mezinárodní projekty, kdy jsme potřebovali využívat Facebook k pracovním účelům. Tak to se hodně řešilo.“ Odpověď paní Martiny zněla: „Navrhla jsem skoro většinu bodů, tak dvě třetiny. Pustila jsem se do toho z toho důvodu, že jsem již měla zkušenosti s něčím podobným z minulého zaměstnání. My jsme ve škole v určitých rolích, ale na úrovni osobnosti jsme rovnocenní, my máme svoji autonomii a žáci na ní mají také nárok.

Tento kodex je vývojový, nejdůležitějším bodem je, že každý z nás je natolik odborně zdatný a rovnocenný, že může svému kolegovi říci, že něco vidí jinak. Vzniká tak normální a přirozená kontrola a jde i o obranu, aby zde učitelé neuzavírali nějaké koalice.“

Otázka č. 4: V čem je Vám konkrétně tento kodex ku prospěchu?

Paní Lenka a paní Zuzana jednoznačně uvedly vztahy ke kolegům a vzájemnou spolupráci. Shodují se, že pokud něco s kolegou řeší a postupují podle etického kodexu, situace je vyřešena rychleji a možná i lépe. Obě zmínily, že v první řadě musí upozornit svého kolegu na jeho chování, pokud se jim nezdá, a pokud jejich upozornění nezabere a on si z toho nic nevezme, teprve to řeší dál, a to s vedením školy. Pomáhá jim, že mají v ruce něco, do čeho mohou nahlédnout a rychle se zorientovat, jak se zachovat, co udělat. Paní Lenka dodala: „Pořád jsme jen lidi a člověk sklouzne k tomu, že se nechová tak, jak by měl. Naštve se na někoho a může dělat věci, které jsou špatně. Ví to, ale neumí se s tím poprat, a ten etický kodex prostě říká - ježiši, co to dělám, to jsem fakt přehnal, udělala jsem chybu.“ Paní Martina uvedla hned několik důvodů, v čem je jí kodex ku prospěchu: „Etický kodex je explicitním popisem školního klimatu, určuje, co se dělá, a co se nedělá. Proto já musím umět rozlišovat informace, které mohu, a které nemohu pustit dál. Ve vztahu s kolegy je skvělé, že si navzájem dokážeme říct, co děláme špatně a upozorňujeme se na dodržování pravidel. Také mi kodex ukázal, za co všechno vlastně já nemám zodpovědnost - ano, jsem zodpovědná za vzdělávání dětí, ale za řadu věcí zodpovědnost nemám a do mnoho z nich mi nic není. Také vnímám, že učitelé zde mají profesní hrdost a profesní svobodu, která zvyšuje jejich sebekontrolu.“

Otázka č. 5: Doporučila byste etický kodex i jiným školám? Z jakého důvodu?

Všechny dotazované pedagožky se shodly na tom, že rozhodně by kodex doporučovaly dalším školám a některé dodaly, že jim není úplně jasné, jak školy bez toho dokumentu fungují, jelikož ony si své zaměstnání bez něj nedokážou už moc představit. Paní Zuzana dodala: „*Určitě bych ho doporučila, a to nejen školám. Dal by se jistě využít i v jiných profesích.*“ Paní Martina shrnula své myšlenky takto: „*Přijde mi jako velký průser, že tak zásadní dokument ještě pro naši profesi oficiálně nevznikl a mám obavy, aby vůbec někdy dosáhl finální podoby a vstoupil v platnost. Jde přece o profesionalitu pedagogů, kteří vychovávají budoucí generace, tak nad čím se stále váhá.*“

Otázka č. 6: Měl by být dle Vašeho názoru etický kodex učitele pro všechny školy striktně určen např. MŠMT, nebo byste upřednostnil/a volnost tvorby kodexu pro každou školu samostatně (např. jako má každá škola možnost si sama utvářet ŠVP)?

U této otázky jsou odpovědi různorodé, některá z dotazovaných zastává názor, že by měl být stanoven striktně, ale školy by měly možnost úprav. Některá by uvedla jen základní body, které by se za pomoci škol rozšiřovaly do konkrétní podoby. Paní Lenka řekla: „*Určitě upravovat a upravovat. Každá škola je jiná, nejde zaškatulkovat všechny školy do jednoho kodexu. Měl by obsahovat pár základních bodů, které by bylo možné rozšiřovat.*“ Paní Zuzana vidí situaci takto: „*Na jednu stranu si dokážu představit školy, které jsou aktivní a schopné si kodex vytvořit samy, ale většina školy by k tomu přistupovala jako při tvorbě ŠVP (nějak se to napíše, aby to bylo), pokud by to teda přišlo striktně shora. Nejlepší by bylo body navrhnout a rozšiřovat dle potřeby na každé škole samostatně.*“ Paní Martina o tom nikdy zvlášť nepřemýšlela, jelikož má hlubokou nedůvěru v to, že etický kodex vůbec někdy vznikne. „*Pokud by vznikl, měl by být perfektně propracovaný, musel by mít vysoké standardy a měl by být pro všechny, protože zde se nejedná o školy nebo o MŠMT, ale o etický kodex profese. Příslušnost k profesní skupině potvrzuje pozici učitele, která je hodně ohrožována, proto by měl být pro všechny stejný. Měl by zahrnovat obecné principy nezpochybnitelné a především jednoznačné.*“ dodala.

Otázka č. 7: Znáte další školy, kde si etický kodex sami vytvořili a používají ho jako interní předpis?

Jedna z dotazovaných uvedla, že o takových školách neslyšela nebo si toho není vědoma. Nikdy s kolegy z jiných škol nad tímto tématem nediskutovali, a jelikož ho ona bere již jako součást života na škole, zatím ji nenapadlo o kodexu zavádět rozhovor, protože si ani neuvědomila, že ho jinde vlastně nemají. Další z dotazovaných o některých školách zaslechla, ale bohužel si nevybavila, které školy to byly. Poslední, se kterou byl rozhovor veden, o dalších školách slyšela a uvedla, že se jedná také o základní školy. Zmínila základní školy v Příbrami a v Poděbradech. Ovšem bližší informace nemá.

Během našich rozhovorů vyvstaly i další otázky, které korespondovaly s obsahem otázek jako takových. Jedna z dalších otázek, která se nabízela, byla: **Jakým způsobem vedení školy ověřuje dodržování etického kodexu?** Všechny dotazované se jednoznačně shodly, že v kodexu jistě najdeme body, které ani není možné kontrolovat, např. bod č. 7. Ale následně si uvědomily, proč by je měl vlastně někdo z vedení kontrolovat. Je na každém pedagogovi této školy, do jaké míry tento kodex dodržuje. Nejenom, že on si hlídá své chování, ale všichni ostatní zaměstnanci jeho chování vidí a mohou na něj reagovat. Takže odpověď poté byla jasná: *„Každý kontroluje především své chování, a pokud nějak vybočuje, je upozorněn kolegy. K vedení školy se dostávají pouze případy, kdy jedna strana z výše zmíněných odmítá přiznat chybu nebo na reflexi vlastního chování nereaguje.“*

Dále přišla ještě jedna otázka, kterou bylo třeba zodpovědět, a to zda **Došlo k nějakým úpravám kodexu od doby jeho oficiální podoby?**

Paní Lenka si vzpomíná nad vedenou diskuzí při doučování žáků. V etickém kodexu se muselo zpřesnit, že doučování dětí za peníze, které má učitel ve své třídě, které vyučuje v rámci svého úvazku, je neetické. Pokud jde o žáky z jiné třídy, učitel může doučovat bez problémů. Paní Zuzana podotýká, že došlo k úpravám asi dvakrát. Původně v kodexu stálo, že učitelé se řídí školním řádem stejně jako žáci (samozřejmě v upravené verzi), ale týkalo se to i přezouvání ve škole. Ale pokud se učitel ve škole nepřezouvá, není v právu kázat žáky za to, že se nepřezuli. Další diskuze se vedla ohledně sdělování soukromí pedagogů, především za pomoci sociálních sítí. Většinou se diskutuje, nad vzniklými situacemi.

Dále se už pouze dvě dotazované vyjadřovaly ke konkrétním bodům etického kodexu. Společně jsme se podívaly na etický kodex, který na škole mají, a zajímalo nás, jak vybrané body vnímají a jakým způsobem je naplňují. Dochází tady ke změně oproti respondentům, kteří etický kodex nemají. Ti se vyjadřovali k otázce, co si pod těmito body představují, ale zde jde hlavně o otázku, jak tyto body naplňují.

- **Bod č. 7 - Než pedagogický pracovník užije kázeňský postih, čerpá ze všech možností dostupných pozitivních motivačních prostředků.**

Paní Lenka se vyjádřila takto: „*Měla bych využít všech možností proto, abych dítě dovedla ke správné cestě (domluva, náhradní řešení, doučování, ...), pětka a poznámka nic neřeší. Dítě dostane volbu, já mu dám šanci a samo se rozhodne, zda využije možnost nápravy nebo nikoliv.*“ Paní Zuzana řekla: „*Pro mě to znamená, že to dítě musím nejdříve pochopit, zjistit, proč dělá věci proti školnímu řádu a zkusit se naladit na jeho notu a docílit toho, že já ho zkusím pochopit a ono musí pochopit zase nás, proč vyžadujeme dodržování jistých pravidel. Musíme dělat něco proto, aby sami žáci chtěli něco změnit, nejen pod hrozbou kázeňského prostředku.*“ I paní Martina se vyjádřila k bodu č. 7: „*Vždy je možné se s člověkem bavit, co se děje. Já nemohu předpokládat, že člověk, který jedná v rozporu s pravidly, že to dělá v úmyslu ublížit, uškodit, že je automaticky negativní. Musím zjistit, co se děje a pomoc řešit problém. V první řadě se musíme zabývat podporou dítěte, zjistit, proč se mu nedaří. Kázeňský postih mohu použít jako upozornění pro jasné stanovení hranic, nikoliv jako řešení.*“

- **Otázka č. 8 - Pedagogický pracovník spolupracuje s kolegy a dalšími profesionály i laiky v zájmu vzdělávání žáků. V pracovním kolektivu preferuje týmovou práci, při prosazování svých cílů dbá na dané strategie a cíle školy jako celku. O vzniklých problémech otevřeně komunikuje za účelem řešení. Neznevažuje profesionální způsobilost kolegů. Chápe, že otevřená komunikace a spolupráce je zásadním mechanismem v procesu organizování výchovného a vzdělávacího procesu.**

Obě pedagožky uvedly, že spolupráce s kolegy je pro ně zcela zásadní a především nutná. Pravidelně jednou za čtrnáct dní se schází týmy jednotlivých ročníků, které probírají problémy, se kterými se potýkají. Paní Lenka navíc

uvedla: „*Je potřeba rozlišit vztahy na ty pracovní a na soukromé. Na pracovní rovině jsme všichni schopni se nějak domluvit, mám tady kolegy, se kterými vím, že nikdy na kafe nepůjdu, jelikož bych to nepřežila, ale budu s nimi spolupracovat a komunikovat, protože jsem profesionálka. Ale nemám problém udržovat bližší vztahy s lidmi, kteří mi sedí.*“

- **Bod č. 9 - Soustavným sebevzděláváním pedagogický pracovník prohlubuje a rozvíjí své profesní kompetence. Sebevzdělávání realizuje v zájmu svém, žáků resp. školy. Vedení školy toto sebevzdělávání podporuje, umožňuje a řídí. Své poznatky pedagogický pracovník předává kolegům a snaží se je uplatnit ve výchovně vzdělávacích činnostech ve škole. Pravidelně provádí sebehodnocení své práce.**

Co se týče sebevzdělávání, vedení školy vychází všem zaměstnancům maximálně vstříc, ať přijde zaměstnanec s vlastním kurzem, který by chtěl absolvovat nebo vedení školy posílá pravidelně aktuální nabídku kurzů, které nabízí například MŠMT. Na druhou stranu, pokud by se pracovník nechtěl vzdělávat, stejně se pravidelně jednou ročně schází s vedením školy nad svým pracovním portfoliem, kdy musí doložit, jak se ve své profesi vyvíjí, kam se za rok posunul a jak se dál vzdělává.

- **Bod č. 14 - Pedagogický pracovník uvážlivě sdílí své soukromí a soukromí svých kolegů s žáky a jejich rodiči.**

Paní Lenka se vyjádřila následovně: „*Naše škola je hodně postavená na spolupráci s rodiči. Na 1. stupni hodně s rodiči komunikujeme a navazujeme i bližší vztahy. Proto si vždy musíme uvědomit, které informace jsou důvěrné a pro rodiče nejsou určené, proto by se k nim neměly dostat. Každý by si měl uvědomit, že je škola a je soukromí.*“ Paní Zuzana dodala: „*Máme zde velmi přátelský přístup k dětem, ty si přijdou často po vyučování nebo o přestávkách popovídat. Sdílíme si i věci ze soukromí (domácí zvíře, oblíbené věci, záliby,...), ale musím si hlídat hranice. Neexistuje, abychom šířili drby o druhých nebo je nějak poškozovali. I u sebe musím přemýšlet, co dětem sdělit chci a co není pro jejich uši.*“

Po zodpovězení všech otázek jsme dali dotazovaným možnost se vyjádřit další myšlenkou, kterou mají na srdci nebo chtějí sdělit něco navíc. Samozřejmě informace týkající se etického kodexu. Této možnosti využily dvě pedagožky. První uvedla: *„Etický kodex nám dává mantinely a srovnává nás na jednu vlnu. Zároveň podporuje i lepší kolektiv.“*

Druhá dodala: *„Považuji za závažné, že etické kodexy opravdu neexistují. Učitelé sice mají smlouvu s výčtem pracovních povinností na organizační úrovni, počítá se s tím, že když mají vzdělání, tak jsou profesně zdatní. Chválím, že se hodně dbá na sebevzdělání, ale etická stránka se vypouští. My jsme při tvorbě hodně dbali na to, aby učitel měl povinnost se o sebe starat, toto má přímý vliv na jeho výkony. Vliv na kvalitu prožívání profese má mnoho faktorů, musím se cítit dobře a bezpečně a nemohu být v rozporu na etické úrovni mezi osobními postoji a postoji v zaměstnání, pokud to tak je, tak nemohu zvládat zdravě vychovávat děti. Na řadě škol se ví, že je tam protekcionismus, neměří se stejným metrem, zneužívají se informace o dětech, neetickým způsobem se přijímají dary od jistých rodičů - člověk je morálně nakažen a žere ho to.“*

6.3 Rozhovor s ředitelem základní školy

Abychom dosáhli, co nejpřesnějších informací týkajících se daného tématu, vedli jsme navíc rozhovor s ředitelem základní školy, kde etický kodex mají interně vytvořen. Pro pana ředitele jsme volili obměněné otázky předchozích rozhovorů především z toho důvodu, abychom zjistili pohled na věc z jeho pozice, tedy z pozice vedoucího pracovníka.

Získat rozhovor s ředitelem škol bylo velmi náročné. Většina vedoucích pracovníků je velmi zaneprázdněna, a pokud je kontaktujeme pouze pomocí elektronické komunikace, neshledáme se s úspěchem setkání. Jak se mi osvědčilo, je mnohem lepší přímo základní školy navštívit a s ředitelem škol si sjednat schůzku osobně.

Panu řediteli jsme kladli osm otázek, ale jak jsme již výše zmínili, z části jsme je modifikovali a specifikovali, aby odpovídali pozici dotazovaného ve škole.

Otázka č. 1: Co Vás vedlo k vytvoření etického kodexu učitele?

„Vedlo nás hlavně předsvědčení v tom, že je nejenom právní rámeček, ale i morální rámeček naší profese. Učitelství je pomáhající profese, máme provést děti na té cestě ke vzdělání

a pomáhající profese by z principu měly mít i etickou normu, která určuje, jak se ke klientům chovat, jaká jsou pravidla organizace, ... Patří to ke znaku dobré organizace, že i v rámci pracovní skupiny máme vykomunikovanou a dohodnutou etickou normu.“ uvedl pan ředitel.

Otázka č. 2: Podle čeho jste vybírali body, které jsou v tomto kodexu zahrnuty?

Pan ředitel podotkl, že šlo o velmi dlouhý proces, dokonce několikakolový. *„Bavíme se o době deset let zpět, kdy jsme začali s pedagogickými pracovníky souhrnem myšlenek a nápadů, co by mohl obsahovat a vyčleňovaly jsme ty důležité, a které mají šanci na přijetí. Samotná tvorba etického kodexu trvala přibližně jeden školní rok. My jsme ho vytvořili a udělali nejdříve neveřejným a až po roce, kdy byl používán, se stal veřejným, který dokladujeme i navenek ke klientům. Každý rok v přípravném týdnu se vracíme ke stanoveným bodům a každý má možnost se k nim vyjádřit, zda je potřeba něco modifikovat, doplnit.*“ doplnil pan ředitel. Také zmínil, že sice nejde o právní normu, ale o normu etickou. Při přijímání nových pedagogických pracovníků do svého týmu, konfrontuje s uchazeči tento kodex a je jim kladena otázka, zda jsou schopni se danými pravidly řídit po dobu jednoho roku. Po roce má totiž šanci ho ovlivnit nebo změnit (na schůzce v přípravném týdnu), ale první rok se s ním musí ztotožnit a přijmout ho, pokud chce v jejich organizaci působit.

Otázka č. 3: Tvořil se etický kodex na Vaší škole na základě domluvy s pedagogy? *„Ano, každý se k němu mohl vyjádřit a i nyní může, právě v přípravných týdnech. Samozřejmě pokud je potřeba něco řešit akutně, diskutujeme nad tím.*“ bez váhání dodal.

Otázka č. 4: Inspirovali jste se při tvorbě jinými kodexy, např. ze zahraničí? *„Ne, opravdu to byla bouře myšlenek tehdy zúčastněných. Na základě toho se vytvořila pracovní mini skupina, která nápady zkusila pospojovat, následně předstoupila před všechny a hledali jsme konsenzus. Je pravdou, že přibližně 85 % kodexu bylo hotovo hned, ale o těch zbývajících 15 % se vedly opravdu dlouhé diskuze, jak to kdo cítí, jak to kdo vnímá. Bylo důležité si v rámci toho ujasnit, jak uvedená slova vykládat.*“ vysvětlil pan ředitel.

Otázka č. 5: Víte o dalších školách v ČR, kde kodex tohoto typu mají?

Zmínil se, že ví o dalších školách, které ho používají. I v Praze se takové školy najdou, např. Základní škola Eden, kdy pan ředitel uvedl: „*Nejsem si jist, zda to je přímo etický kodex, ale vím, že mají stanovena etická pravidla pro vnitřní fungování.*“ Také se zmínil o svém působení na jedné z českých univerzit, kde jako externí pracovník vyučuje studenty kombinovaného studia. Když se studenty narazili na téma etického kodexu, nereagovali překvapeně, o etickém kodexu již slyšeli a i potvrdili, že na některých školách se s ním již setkali.

Otázka č. 6: Ověřujete dodržování etického kodexu u svých pedagogických pracovníků? Jakým způsobem?

„*Já ho nemohu kontrolovat. Pokud mám pocit, že něco nefunguje (a stejné právo má i jiný pedagogický pracovník), tak druhého konfrontuji s tím, že se mi to nezdá, a že podle těch pravidel, které jsme si stanovili, nejedná. Pokud po upozornění nenastane změna, měli bychom to řešit společně a hledat konsenzus, jak to každý z nás vidí a vnímá. Vzpomínám si, už je to tedy dost dávno, že jednu z kolegyň jsme konfrontovali, že nejedná pomocí domluvených pravidel a po dlouhém diskutování se nakonec sama rozhodla raději působit na jiné škole, protože se jí pravidla nezdála a chtěla to dělat jinak. Celé to je o diskuzi a vysvětlování.*“ vysvětlil. Pan ředitel také podotkl, že v jejich etickém kodexu najdeme asi dva body, které jsou vykladatelné a mají oporu v zákoně (př. zachování mlčenlivosti o diagnózách dětí). Je potřeba si uvědomit, že jsou vymahatelné i po právní stránce. Do etického kodexu je zahrnuly proto, aby zdůraznili, že nejde jen o zákon, ale o potřebu si logicky uvědomit, že není dobré šířit informace o dítěti rodičům jiných žáků.

Otázka č. 7: V čem je Vám kodex ku prospěchu?

V tom má pan ředitel velmi jasno: „*Když někdo začne vybočovat a nectí dohodnutá pravidla je jasně řečeno, že souhlasil s tím, že je dodržovat bude. Pokud se bavíme o dospělém, inteligentním a přemýšlivém člověku, který zrovna není v dramatickém stresu nebo výjimečné osobní situaci, tak 99% lidí se prostě musí zaseknout a uznat, že přestřelili. Jde stále o konfrontaci mezi námi pedagogy.*“

Otázka č. 8: Měl by být dle Vašeho názoru etický kodex učitele pro všechny školy striktně určen např. MŠMT, nebo byste upřednostnil volnost tvorby kodexu

pro každou školu samostatně (např. jako má každá škola možnost si sama utvářet ŠVP)?

K tomuto bodu se pan ředitel vyjádřil následovně: „*Mně by se líbila silná profesní komora učitel, která by byla jednotná, a kdyby profesní komora si vytvořila právě etický kodex, tak jak to mají standardem například lékaři, tak proč by to nemohlo fungovat u učitelů. Ale to jsou myšlenky z říše snů, protože české školství má nevýhodu v tom, že zatím převládají lobbistické záměry jednotlivých typů škol a učitelů. Vše se řeší separátně, ne jako celek (jinak mluví učitelé na gymnáziích, jiné potřeby mají učitelé dějepisu, jiné jazyků). Pokud by měl být tedy striktně dán, tak by měla mít škola možnost si ho poupravit, hlavně v záležitostech v jednání se zákonnými zástupci, kdy jiné potřeby mají rodiče dětí v mateřských školách, na základních a středních školách.*“

V rámci rozhovoru jsme se ještě pozastavili nad otázkou vize do budoucna. Zajímalo nás, zda má pan ředitel nějakou vizi v rámci etického kodexu v budoucnu. „*Necítím žádnou potřebu, škola funguje a dokonce celkem kvalitně. Neskřípe to mezi kolegy ani ve vztazích mezi rodiči a pedagogy nebo učiteli a žáky. Ani v rámci evaluačních procesů nevznikly žádné připomínky k etickému kodexu.*“ popsal.

Zajímali jsme se i o analýzu kodexu, který používají. Zaměřili jsme se na dva body, konkrétně bod č. 7 a bod č. 8.

- **Bod č. 7 - Než pedagogický pracovník užije kázeňský postih, čerpá ze všech možností dostupných pozitivních motivačních prostředků.**

Opět nás zajímalo, do jaké míry je chápán pojen dostupný pozitivní motivační prostředek a jak je ve výuce realizován. „*Bylo by hrozné, kdybychom tyto prostředky vnímali všichni stejně. Každý jsme individualita, každý z nás by to měl zkusit jinak. Například seřvat dítě za to, že něco nedělá, by mělo být až posledním krokem, když vyčerpám vše ostatní. Stačí se ho třeba zeptat, zda mu toto chování opravdu za to stojí a jestli toto musíme opravdu řešit. I ten největší puberťák sklapne uši, začervená se a je klid. Pokud bych mu napsal poznámku, ničeho tím stejně nedocílím. Jelikož nám dobře funguje i komunikace s rodiči, po domluvě s nimi se dá dohodnout i přiměřený trest formou prospěšných prací pro školu, např. nafukování míčů v tělocvičně. Vždy říkám kolegům, že nikdy nesmí napsat poznámku při hodině, když je žáci vytočí. Počkat až po hodině a promyslet si, co tam napsat.*“ řekl otevřeně.

- **Bod č. 8 - Pedagogický pracovník spolupracuje s kolegy a dalšími profesionály i laiky v zájmu vzdělávání žáků. V pracovním kolektivu preferuje týmovou práci, při prosazování svých cílů dbá na dané strategie a cíle školy jako celku. O vzniklých problémech otevřeně komunikuje za účelem řešení. Neznevažuje profesionální způsobilost kolegů. Chápe, že otevřená komunikace a spolupráce je zásadním mechanismem v procesu organizování výchovného a vzdělávacího procesu.**

U tohoto bodu pan ředitel uvedl: „*Spolupráce je tu opravdu nadstandardní. Vytvořily se mechanismy, kdy učitelé spolu musí opravdu spolupracovat. Máme stanovené ročníkové vedení lidí, kdy se spolu pedagogové musí každých čtrnáct dní scházet, povídat si, jak se jim ve třídách, kde učí, vede. Objevuje se i řada projektů, u kterých je jasné, že musela spolupráce bezesporu proběhnout. Skvěle funguje i spolupráce s rodiči, kteří jsou velmi ochotní a do řady akcí se zapojují.*“

7 Zodpovězení výzkumných otázek

Jaké je povědomí vybraných učitelů o etickém kodexu pedagogických pracovníků?

Účastníci výzkumu mají o etickém kodexu různé povědomí. Pokud se bavíme o skupině pedagogů, kteří se ve své praxi s tímto dokumentem neseťkali, můžeme říci, že etický kodex neznají. Sice dokážou podle názvu odvodit, čeho se týká a co by mohl obsahovat, ale bližší informace neznají a zkušenosti nemají žádné. Někteří z dotazovaných uvedli, že se účastnili několika diskuzí nad tímto tématem, a to při studiu na vysokých školách, nikoli ve své pedagogické praxi na školách, kde působí.

Pokud se zaměříme na skupinu pedagogů, kteří mají etický kodex stanoven jako vnitřní předpis, ti dokážou bez větších problémů na ono téma mluvit, právě díky vlastní zkušenosti s tímto dokumentem.

Můžeme tedy říci, že pokud učitelé se etickým kodexem již pracují a jsou s ním seznámeni, vnímají ho jako součást své profese. U pedagogů, kteří se s ním ve své praxi zatím neseťkali, nedokážou posoudit, do jaké míry by se s ním zvládli ztotožnit.

Mají vybraní učitelé dostatek informací o etickém kodexu pedagogických pracovníků?

Dotazovaní pedagogové se shodují, že informace nemají vesměs žádné. Jak uvádíme v předchozím konstatování, s tímto dokumentem se setkali spíše v rámci studia na vysokých školách, nikoli ve své praxi. U pedagogů, kteří mají etický kodex, jako vnitřní předpis mají přesné informace právě o něm. O kodexech mnoha ostatních školách či v zahraničí se zatím nezajímali.

Co by mělo do etického kodexu pedagogických pracovníků patřit?

Všichni pedagogové, se kterými jsme vedli rozhovory, uvedli, že etický kodex jejich profese by měl být jistou normou, která zahrnuje způsoby chování a jednání s klienty školy. U pedagogů základní školy, kde mají kodex stanoven, jsou body již stanovené, učitelé se s nimi ztotožnili a nemají problém s jejich dodržováním (viz ukázka jejich etického kodexu pedagogických pracovníků). Pedagogové, kteří tento dokument prozatím nemají stanoven, se zamysleli nad tím, které body by v něm uvítali. Pokud bychom měli shrnout jejich názory, vybrali bychom následující položky - normy vzdělávání všech účastníků procesu vzdělávání; způsoby jednání s dětmi a rodiči; respekt k rozdílným názorům druhých osob; definování vztahu mezi kolegy; toleranci k chování a potřebám žáků; jít příkladem svým vystupováním.

Uvítali by učitelé ve školách etický kodex své profese?

Učitelé, kteří kodex na škole mají, uvedli, že si bez daného dokumentu již nedovedou představit svou práci. Je pro ně výhodně mít možnost se podívat na pravidla a neustále si je připomínat. Mohou se na etický kodex odkazovat a nemusí váhat v projevech svého chování. Pravidla mají jasně stanovena, a pokud se z nich vymykají, jsou na to včas upozorněni. Někteří z nich přijde až neuvěřitelné, že tento dokument nemá každá škola, jelikož pro ně osobně je velkým přínosem.

Pedagogové, kteří nejsou svazováni žádnou takovou normou, by ji na své škole spíše uvítali. Ve školním prostředí často nastanou situace, kdy si nejsou jisti, zda jednali správně a vhodně. Etický kodex by jim byl nápomocný v těchto situacích. Ovšem někteří také uvádějí, že pokud by se mělo jednat o striktní nařízení například z MŠMT, nejsou si jisti, zda by ona pravidla nebrali pouze jako nějaké body, které někdo vymyslel. Uvítali by spíše tvorbu vlastní verze etického kodexu, ale na druhou stranu zpochybňují, zda je jejich škola vůbec schopna a ochotna takový dokument vytvořit, ale především ho začít používat, dodržovat a řídit se jím. Pokud by měli volnou ruku pro jeho tvorbu a byl jim předložen pouze jistý must, kterým se řídit, byla by tvorba jistě

jednodušší. Ale rozhodně zastávají názor, že jednotlivé body v etickém kodexu by si měla každá škola poupravit podle své potřeby.

V čem je etický kodex nápomocný ve výkonu učitelské profese?

V této otázce bychom především shrnuly názory učitelů, kteří etický kodex na své škole mají a dokážou tak posoudit jeho praktické užívání. Všichni se shodují, že jim je tento dokument především oporou. Nápomocný je hlavně v procesu komunikace, a to při jednání s dětmi, kolegy či rodiči. Jednotlivé body etického kodexu usměrňují jednání a chování každého jedince v učitelském sboru a zároveň zajišťují vystupování školy jako celku, ze kterého nikdo svým chováním nevyčívá. Povzbuzuje učitele v jejich výkonu profese, vede je ke spolupráci s kolegy, nutí je přemýšlet o svém chování a jednání, a zároveň uděluje povinnost vnímat lidi (kolegy) kolem sebe a reagovat na jejich vystupování. Každý člen učitelského sboru má právo vyjádřit svůj nesouhlas s postoji jiného, ale zároveň by měl přijímat kritiku a doporučení od druhých.

Učitelé bez etického kodexu na své škole by ho rozhodně vnímali jako pozitivní prostředek pro zlepšení své práce. Zmiňují, že by ho uvítali především v jednání s kolegy, aby zde byla nastolena pevná pravidla jednání.

8 Diskuze

Tato diplomová práce má teoreticko-empirickou podobu. Tématem diplomové práce je etický kodex učitele. Zajímali jsme se o povědomí vybraných učitelů o etickém kodexu pedagogického pracovníka a jejich zkušenost s tímto dokumentem. Zaměřili jsme se na dvě skupiny učitelů, kterých se dané téma dotýká nebo by se dotýkat mohlo. První skupinou byli učitelé, kteří nemají žádné zkušenosti s etickým kodexem, druhou skupinou byli pedagogové, kteří se etickým kodexem na své škole řídí, jelikož ho mají stanoven jako interní předpis.

Ze získaných dat jsme vyvodili, že záleží právě na zkušenosti pedagogů s etickým kodexem jejich profese. Pokud etický kodex mají na škole stanoven, řídí se jím a dodržují ho, dokážou o dané problematice velice dobře diskutovat a na základě své zkušenosti správně argumentovat. Pokud mluvíme o pedagogických pracovnících, kteří tento kodex zatím ve škole nemají, řídí se pouze domněnkami a názory, které nemají podložené vlastní zkušeností.

Pedagogové, kteří kodex mají stanoven, uvedli, že je jim oporou v jejich práci a dnes by si bez něj výkon své profese nedovedli představit. Pomáhá jim především v komunikaci mezi kolegy, s dětmi i rodiči. Usměrnjuje jejich chování, vede je k respektu a toleranci druhých osob (dětí, kolegů, rodičů). Zároveň jim zajišťuje rovnocennost mezi kolegy, kdy nedochází k povyšování nebo vyzdvihování jedinců. Tito pedagogové by jistě etický kodex doporučili i dalším školám, ale zároveň i jiným profesím, kde by si také našel své uplatnění. Stále se jedná o ukázkou profesionality na úrovni výkonu práce a komunikačních schopností každého jedince. Chovat se eticky a vhodně by mělo být automatické, ale ne každý má toto chování dostatečně zažité.

Pedagogové, kteří etický kodex zatím nemají, se přiklání k názoru, že by tento dokument uvítali, ale do jeho tvorby by se přímo nepouštěli. Považovali by za vhodné, aby byly nastoleny základní body, které by si mohla škola podle potřeby poupravit a rozšířit. Většina z nich o etickém kodexu jejich profese zatím neslyšela, pokud ano, tak pouze při diskuzích na vysokých školách. V rámci rozhovorů respondenti uváděli, jaké body by v kodexu uvítali a v čem by jim byl tento dokument prospěšný. Součástí rozhovorů byla také analýza náhodně vybraných bodů z již existujícího etického kodexu, kdy jsme se zajímali o chápání jednotlivých definic a jejich uplatnění v praxi.

V rozhovoru s vedoucím pracovníkem základní školy nám šlo především o objasnění vzniku etického kodexu na jejich škole. Jak dlouho a jakým způsobem, se

tento dokument tvořil, zda se setkal s nějakými problémy, podle čeho se vybíraly body, které obsahuje, apod.

Je třeba zmínit, že se stále jedná o nové a velmi diskutované téma, které prozatím nemá žádné teoretické zázemí ani ukotvení v právních dokumentech. Nicméně při jeho tvorbě se mohou odborníci inspirovat v etických kodexech jiných profesí, kde naleznou body, které by měl etický kodex jako takový obsahovat. Pokud by se o problematiku zajímali hlouběji, je potřeba analyzovat zahraniční etické kodexy pedagogických pracovníků, které jsou za hranicemi zcela běžnými dokumenty.

Otázkou stále zůstává, zda etický kodex pro pedagogické pracovníky vůbec někdy vznikne. Učitelé, se kterými byly vedeny rozhovory, vidí jeho vznik spíše pasivně. Je zapotřebí pevné zázemí odborníků, kteří se budou dlouhodobě, aktivně a se zájmem podílet na jeho tvorbě, a tato skupina lidí stále v České republice chybí.

Kolem tohoto tématu může vzejít řada otázek. Např. Jaké osoby jsou kompetentní k tvorbě etického kodexu? Jakým způsobem zajistit jeho efektivnost používání na školách? Je české školství na takový dokument vůbec připraveno?

Pokud by se podařilo etický kodex pedagogických pracovníků vytvořit a vešel by v platnost, bylo by na místě po nějakém čase jeho používání, provést další výzkumy. Týkaly by se především toho, jakým způsobem jsou učitelé ztotožnění s jeho užíváním, do jaké míry je pro pedagogy limitující, v čem jim pomáhá, zda jim je vůbec ku prospěchu apod.

Pro další výzkumy, které by mohly proběhnout v případě jeho vydání, bychom mohli formulovat hypotézu, která by se daným výzkumem potvrdila či vyvrátila. Návrh hypotézy: „Učitel, který se ztotožňuje s etickým kodexem své profese, vychází se svými kolegy lépe než ten, který ho bere jako formální záležitost.“ Samozřejmě by se jednalo již o kvantitativní výzkum.

9 Závěr

V této diplomové práci jsme se věnovali tématu etického kodexu pedagogického pracovníka. Hlavním cílem bylo zjistit povědomí vybraných učitelů o tomto kodexu. Zajímali nás především názory jednotlivých pedagogů k danému tématu. Výzkum byl proveden na čtyřech základních školách v Praze a ve Středočeském kraji a zúčastnilo se ho celkem osm respondentů, kdy jeden z nich byl ve škole na vedoucí pozici.

Cíle této práce se podařilo naplňovat pomocí obou částí - teoretické a empirické. Především empirická část je inspirativní pro další možné výzkumy, které by se mohly této problematice týkat.

V teoretické části jsme objasnili základní pojmy týkající se dané problematiky. Věnovali jsme se otázce etiky, morálky, pedagogickému pracovníkovi a jeho profesi. Zabývali jsme se již vzniklými etickými kodexy jedné základní školy a středního odborného učiliště, které fungují jako jejich vnitřní předpisy a upozornili jsme na existující kodexy tohoto typu v zahraničí.

Empirická část prezentovala kvalitativní výzkumné šetření jako celek. Nejprve jsme popsali metodu, kterou jsme k získání dat použili, přiblížili průběh sběru dat a seznámili čtenáře s respondenty, kteří se na výzkumu podíleli. Výsledky našeho šetření jsme prezentovali v analýze získaných dat, kterou jsme rozdělili do tří částí. První část se zabývala o respondenty, kteří se během své praxe s etickým kodexem zatím nesešli, druhá část prezentovala názory pedagogů, kteří mají etický kodex na škole stanoven, a ve třetí části jsme analyzovali rozhovor s ředitelem základní školy, kde etický kodex mají jako interní předpis. Pro každou z výše uvedených skupin jsme měli připravené otázky pro rozhovor, různě modifikované pro danou skupinu, které měly zjistit co nejvíce informací.

Tato práce by měla především posloužit samotným pedagogům, kteří by měli být informováni o etickém kodexu své profese. Je pravdou, že jde o dokument, který zatím nebyl oficiálně nikým stanoven, ale nikde není psáno, že si ho škola pro své potřeby nemůže vytvořit sama. Zároveň by měla vést i k zamyšlení jednotlivých pedagogů nad svým jednáním a vystupováním před žáky, rodiči a kolegy a uvědomění si, zda vždy jednají v souladu s etickými pravidly. Ukázka existujícího etického kodexu nebo upozornění na zahraniční dokumenty může být inspirací pro školy, které by se rozhodly vlastní etický kodex sestavit.

Seznam použité literatury

CRESWELL, J. W. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998.

ČMELÍKOVÁ, Zuzana. *Etika ako nástroj morálneho rozvoja organizácie*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, 200 s. ISBN 978-80-251-3358-3

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.

GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton, 2011. Psyché (Triton). ISBN 978-80-7387-394-3.

GRASSEOVÁ, Monika, Radek DUBEC a David ŘEHÁK. *Analýza podniku v rukou manažera: 33 nepoužívanějších metod strategického řízení*. 2. vyd. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0032-2.

HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-303-X.

IVANOVÁ, Kateřina. *Etika pro pracovníky ve zdravotnictví*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2005. ISBN 80-7368-069-6.

KUTNOHORSKÁ, Jana, Martina CICHÁ a Radoslav GOLDMANN. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3843-7.

MAŘÍKOVÁ, H.; PETRUSEK, M.; VODÁKOVÁ, A. a kol. *Velký sociologický slovník II. díl*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

MAZÁK, Eduard. *Firemní kultura a etické kodexy*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2010. ISBN 978-80-7265-075-0.

MIKULÁŠ, Roman. *Školní slovník cizích slov*. Bratislava: Vydavateľstvo Príroda, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-07-01491-6.

PÁVKOVÁ, Karolína. Profesní standardy učitele v Anglii, Walesu a Severním Irsku. *ORBIS SCHOLAE*. 2014, **8**(3), 15.

(dostupné z: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2014/2014_3_04.pdf; 2016-06-05).

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.

PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-621-7.

PŘÍKASKÝ, Jiljí Vladimír. *Učebnice základů etiky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-505-5.

Slovník současné češtiny. V Brně: Lingea, 2011. ISBN 978-80-87471-27-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 80-7178-806-6.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 2. vydání, s. 9. ISBN 978-80-86429-36-6

VALÍŠOVÁ, V.; KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4.

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

Internetové odkazy

Etický kodex české lékařské komory

file:///C:/Users/Ha/Downloads/10_SP_c.10_Etický_kodex.pdf

Etický kodex sociálních pracovníků České republiky - <http://sspcr.xf.cz/code.html>

Etický kodex novinářů - <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>

Profesně etický kodex učitele na SOU - <http://www.sou-senov.wz.cz/dokumenty/eticky-kodex.pdf>

Přílohy

Příloha č. 1 - Etický kodex lékařů

STAVOVSKÝ PŘEDPIS č. 10 ČESKÉ LÉKAŘSKÉ KOMORY ETICKÝ KODEX ČESKÉ LÉKAŘSKÉ KOMORY

§ 1

Obecné zásady

(1) Stavovskou povinností lékaře je péče o zdraví jednotlivce i celé společnosti v souladu se zásadami lidskosti, v duchu úcty ke každému lidskému životu od jeho počátku až do jeho konce a se všemi ohledy na důstojnost lidského jedince.

(2) Úkolem lékaře je chránit zdraví a život, mírnit utrpení, a to bez ohledu na národnost, rasu, barvu pleti, náboženské vyznání, politickou příslušnost, sociální postavení, sexuální orientaci, věk, rozumovou úroveň a pověst pacienta či osobní pocity lékaře.

(3) Lékař má znát zákony a závazné předpisy platné pro výkon povolání a tyto dodržovat. S vědomím osobního rizika se nemusí cítit být jimi vázán, pokud svým obsahem nebo ve svých důsledcích narušují lékařskou etiku či ohrožují základní lidská práva.

(4) Lékař je povinen být za všech okolností ve svých profesionálních rozhodnutích nezávislý a odpovědný.

(5) Lékař uznává právo každého člověka na svobodnou volbu lékaře.

§ 2

Lékař a výkon povolání

(1) Lékař v rámci své odborné způsobilosti a kompetence svobodně volí a provádí ty preventivní, diagnostické a léčebné úkony, které odpovídají současnému stavu lékařské vědy a které pro nemocného považuje za nejvýhodnější. Přitom je povinen respektovat v co největší možné míře vůli nemocného (nebo jeho zákonného zástupce).

(2) Každý lékař je povinen v případech ohrožení života a bezprostředního vážného ohrožení zdraví neodkladně poskytnout lékařskou pomoc.

(3) Lékař musí plnit své povinnosti v situacích veřejného ohrožení a při katastrofách přírodní nebo jiné povahy.

(4) Lékař má právo odmítnout péči o nemocného z odborných důvodů nebo je-li pracovně přetížen nebo je-li přesvědčen, že se nevytvořil potřebný vztah důvěry mezi ním a pacientem. Je však povinen doporučit a v případě souhlasu zajistit vhodný postup v pokračování léčby.

(5) Lékař nemůže být donucen k takovému lékařskému výkonu nebo spoluúčasti na něm, který odporuje jeho svědomí.

(6) Lékař nesmí předepisovat léky, na něž vzniká závislost, nebo které vykazují účinky dopingového typu k jiným než léčebným účelům.

(7) Lékař u nevléčitelně nemocných a umírajících účinně tiší bolest, šetří lidskou důstojnost a mírní utrpení. Vůči neodvratitelné a bezprostředně očekávané smrti však nemá být cílem lékařova jednání prodlužovat život za každou cenu. Eutanazie a asistované suicidium nejsou přípustné.

(8) U transplantací se lékař řídí příslušnými předpisy. Odběru tkání a orgánů nesmí být zneužito ke komerčním účelům.

(9) Lékař je v zájmu pacienta povinen důsledně zachovávat lékařské tajemství, s výjimkou případů, kdy je této povinnosti souhlasem pacienta zbaven nebo když je to stanoveno zákonem.

(10) Lékař, který vykonává své povolání, je povinen odborně se vzdělávat.

(11) Lékař je povinen při výkonu povolání vést a uchovávat řádnou dokumentaci písemnou nebo jinou formou. Ve všech případech je nutná přiměřená ochrana znemožňující změnu, zničení nebo zneužití.

(12) Lékař nesmí své povolání vykonávat formou potulné praxe.

(13) Lékař nesmí sám nebo po dohodě s jinými ordinovat neúčelné léčebné, diagnostické a jiné úkony ze zjištěných motivů. V rámci své pravomoci nesmí poskytovat odborně neodpovídající vyjádření, z nichž by plynuly občanům neoprávněné výhody.

(14) Pokud lékař doporučuje ve své léčebné praxi léky, léčebné prostředky a zdravotní pomůcky, nesmí se řídit komerčními hledisky, ale výhradně svým svědomím a prospěchem pacienta.

(15) Lékař se podle svého uvážení účastní na prezentaci a diskusi medicínských témat na veřejnosti, v tisku, v televizi, rozhlasu, musí se však vzdát individuálně cílených lékařských rad a doporučení ve svůj soukromý prospěch.

(16) Lékař se musí zdržet všech nedůstojných aktivit, které přímo nebo nepřímo znamenají propagaci nebo reklamu jeho osoby a lékařské praxe a ve svých důsledcích

jsou agitační činností, cílenou na rozšíření klientely. Nesmí rovněž tyto aktivity iniciovat prostřednictvím druhých osob.

(17) Nový způsob léčení je možné použít u nemocného až po dostatečných biologických zkouškách, za podmínek dodržení Helsinské konvence a Norimberského kodexu, pod přísným dohledem a pouze tehdy, pokud pacienta nepoškozuje.

(18) Lékař si má být vědom své občanské úlohy i vlivu na okolí.

§ 3

Lékař a nemocný

(1) Lékař plní vůči každému nemocnému své profesionální povinnosti. Vždy včas a důsledně zajistí náležitá léčebná opatření, která zdravotní stav nemocného vyžaduje.

(2) Lékař se k nemocnému chová korektně, s pochopením a trpělivostí a nesníží se k hrubému nebo nemravnému jednání. Bere ohled na práva nemocného.

(3) Lékař se má vzdát paternalitních pozic v postojích vůči nemocnému a respektovat ho jako rovnocenného partnera se všemi občanskými právy i povinnostmi, včetně zodpovědnosti za své zdraví.

(4) Lékař je povinen pro nemocného srozumitelným způsobem odpovědně informovat jeho nebo jeho zákonného zástupce o charakteru onemocnění, zamýšlených diagnostických a léčebných postupech včetně rizik, o uvažované prognóze a o dalších důležitých okolnostech, které během léčení mohou nastat.

(5) Lékař nesmí zneužít ve vztahu k nemocnému jeho důvěru a závislost jakýmkoliv způsobem.

§ 4

Vztahy mezi lékaři

(1) Základem vztahů mezi lékaři je vzájemně čestné, slušné a společensky korektní chování spolu s kritickou náročností, respektováním kompetence a přiznáním práva na odlišný názor.

(2) Lékař v zájmu své stavovské cti i s ohledem na pověst lékařské profese nesmí podceňovat a znevažovat profesionální dovednosti, znalosti i poskytované služby jiných lékařů, natož používat ponižujících výrazů o jejich osobách, komentovat nevhodným způsobem činnost ostatních lékařů v přítomnosti nemocných a nelékařů.

(3) Lékař kolegiálně spolupracuje s těmi lékaři, kteří současně nebo následně vyšetřují či léčí stejného pacienta. Předává-li z důvodných příčin nemocného jinému lékaři, musí mu odevzdat zjištěné nálezy a informovat ho o dosavadním průběhu léčby.

(4) Lékař je povinen požádat dalšího nebo další lékaře o konzilium vždy, když si to vyžádají okolnosti a nemocný souhlasí. Je právem lékaře navrhnout osobu konzultanta. Závěry konziliárního vyšetření mají být dokumentovány zásadně písemnou formou a je povinností o nich informovat nemocného, se zvláštním důrazem tehdy, pokud se názory lékařů liší, a je právem lékaře vzdát se dalšího léčení, pokud se nemocný přikloní k jinému názoru konzultanta.

(5) Lékař musí svou praxi vykonávat zásadně osobně. Zastupován může být jen dočasně, a to lékařem vedeným v seznamu České lékařské komory a splňujícím potřebné odborné předpoklady.

§ 5

Lékař a nelékař

(1) Lékař spolupracuje se zdravotními pracovníky vyškolenými v různých specializovaných činnostech. Pověřil-li je diagnostickými nebo léčebnými úkoly a dalšími procedurami, musí se přesvědčit, zda jsou odborně, zkušenostmi i zodpovědností způsobilí tyto úkony vykonávat.

(2) Lékaři není dovoleno vyšetřovat nebo léčit s osobou, která není lékařem a nepatří k zdravotnímu personálu. Tyto osoby nesmějí být přítomny ani jako diváci při lékařských výkonech. Výjimkou z uvedených zásad jsou osoby, které se u lékaře vzdělávají, nebo pracují v lékařských oborech a dalších osob, s jejichž přítomností pacient souhlasí, pokud není lékařsky zdůvodněných námitek.

Závěrečná ustanovení

§ 6

Účinnost

(1) Tento Stavovský předpis č. 10 - Etický kodex České lékařské komory nabývá účinnosti dne 1. 1. 1996.

(2) Tento Stavovský předpis č. 10 – Etický kodex České lékařské komory byl novelizován rozhodnutím představenstva ČLK dne 22. 6. 2007 a nabývá účinnosti dne 22. 7. 2007

Příloha č. 2 - Etický kodex advokátů

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex),...

PRAVIDLA PROFESIONÁLNÍ ETIKY

Oddíl první Všeobecná pravidla

Čl. 4 Důstojnost a vážnost stavu

(1) Advokát je všeobecně povinen poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu.

(2) Advokát je povinen plnit převzaté závazky. Závazek nebo ručení za cizí závazek smí převzít jen tehdy, je-li si jist jeho splněním.

(3) Projevy advokáta v souvislosti s výkonem advokacie jsou věcné, strážlivé a nikoliv vědomě nepravdivé.

(4) Jakékoliv obstarávání cizích záležitostí advokátem soustavně a za úplatu se pro účely Pravidel považuje za výkon advokacie.

Čl. 5 Jiné podnikání

(1) Aktivní účast advokáta na podnikání, jehož předmětem není výkon advokacie, ale jehož součástí jsou činnosti, spadající pod pojem poskytování právních služeb, nesmí být v rozporu s těmito Pravidly; tím není dotčena povinnost advokáta podle čl. 3 při výkonu advokacie na území jiného státu.

(2) S podnikatelem, který není advokátem a jehož předmět činnosti zahrnuje i obstarávání cizích záležitostí nebo zprostředkování, spolupracuje advokát pouze na základě příkazu uděleného přímo klientem.

Oddíl druhý Povinnosti advokáta ke klientovi

Čl. 6 Základní pravidla

(1) Oprávněné zájmy klienta mají přednost před vlastními zájmy advokáta i před jeho ohledem na jiné advokáty.

(2) Ve věcech, v nichž byl soudem ustanoven nebo Komorou určen, postupuje advokát se stejnou svědomitostí a péčí jako ve věcech ostatních klientů.

(3) Pravdivost nebo úplnost skutkových informací poskytnutých klientem není advokát oprávněn bez jeho souhlasu ověřovat.

(4) Advokát nesmí použít na újmu klienta ani ve svůj vlastní prospěch nebo ve prospěch třetích osob informací, které od klienta nebo o klientovi získal v souvislosti s poskytováním právní služby.

(5) Pohledávky vyplývající z odměny advokáta za zastupování účastníka řízení před soudem nebo jiným orgánem může advokát jednostranně započíst pouze proti pohledávce klienta na výplatu přisouzené náhrady nákladů řízení.

Čl. 7 Převzetí právních služeb

(1) Poskytuje-li advokát ve smluvní věci právní služby pouze jedné ze smluvních stran, je oprávněn této straně poskytovat právní služby i v případném sporu z této smlouvy, pokud smluvní strany již při přípravě smlouvy věděly, že advokát poskytuje právní službu pouze jedné z nich a měly příležitost obstarat si vlastního kvalifikovaného právního zástupce.

(2) Poskytnout právní službu více osobám, jejichž zájmy nejsou v rozporu, v téže věci může advokát jen se souhlasem všech těchto osob, ledaže byl takto soudem ustanoven nebo Komorou určen.

(3) Advokát odmítne poskytnout právní službu v téže věci více osobám také tehdy, jestliže zjevně hrozí, že v průběhu vyřizování věci vznikne rozpor v jejich zájmech.

Čl. 8 Odmítnutí právních služeb a odstoupení od smlouvy

(1) V případech, kdy je advokát povinen nebo oprávněn právní služby odmítnout a hodlá tak učinit, provede vždy přiměřená opatření k odvrácení závažné újmy, která žadateli o právní službu bezprostředně hrozí.

(2) Advokát odmítne právní službu i v případě, kdy by jejím poskytnutím byly ohroženy zájmy osoby, které právní služby již poskytuje, a to například i v důsledku pracovního přetížení advokáta.

(3) Ve věci, v níž nemá dostatek zkušeností nebo speciálních znalostí, odmítne advokát poskytnutí právní služby, ledaže žadatel po vysvětlení souhlasí, aby právní služba byla poskytnuta; v takovém případě advokát zpravidla postupuje ve spolupráci s jiným advokátem nebo s jiným odborníkem. To se nevztahuje na věci, v nichž byl advokát ustanoven soudem nebo určen Komorou.

(4) Advokát odmítne poskytnutí právní služby i tehdy, brání-li mu v jejím řádném poskytnutí jeho zdravotní či psychický stav.

(5) Vykonávají-li advokáti advokacii ve sdružení, ve společnosti nebo v zahraniční společnosti, žádný z nich nepřevzme vědomě zastoupení klienta, jestliže by kterýkoli z advokátů musel právní službu takovému klientovi odmítnout, pokud by advokacii vykonával samostatně.

(6) Advokát odmítne poskytnutí právních služeb rovněž v případě, pokud by se měl zavázat k povinnosti hradit byť jenom zčásti náklady klienta bez nároku na jejich proplacení.

Čl. 9

Povinnosti v průběhu poskytování právní služby

(1) Advokát je povinen klienta řádně informovat, jak vyřizování jeho věci postupuje, a poskytovat mu včas vysvětlení a podklady potřebné pro uvážení dalších příkazů.

(2) Peníze a jiné hodnoty, které advokát převzal ke stanovenému účelu, je povinen opatrovat s péčí řádného hospodáře; nesmí je použít jinak než ke stanovenému účelu. Případné přírůstky hodnot je povinen vydat složiteli, nebylo-li dohodnuto jinak. Povinnosti advokáta při provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem stanovené příslušným stavovským předpisem tím nejsou dotčeny.^{1a)}

(3) Zvětší-li se v průběhu poskytování právní služby podstatně rozsah možné odpovědnosti advokáta za škodu, je povinen rozsah svého pojištění pro případ odpovědnosti za škodu přiměřeně rozšířit, případně od smlouvy s klientem, jehož se to týká, odstoupit.

(4) Při ukončení poskytování právní služby je advokát povinen klientovi nebo jeho zástupci na jeho žádost vydat bez zbytečného odkladu všechny pro věc významné písemnosti, které mu klient svěřil nebo které z projednávání věci vznikly; splnění této povinnosti nesmí být podmiňováno zaplacením požadované odměny nebo výloh.

-----
^{1a)} Usnesení představenstva České advokátní komory č. 7/2004 Věstníku, o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem.

Čl. 9a

Provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem

Při provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta je advokát povinen postupovat podle příslušných právních a stavovských předpisů.²⁾

-----
²⁾ § 56a zákona o advokacii.
Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
(Pozn. redakce: Nyní zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů).

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/2004 Věstníku, kterým se stanoví postup advokátů a kontrolní rady České advokátní komory při plnění povinností stanovených právními předpisy o opatřeních proti legalizaci z výnosů z trestné činnosti.

(Pozn. redakce: *Nyní usnesení představenstva České advokátní komory č. 2/2008 Věstníku, kterým se stanoví podrobnosti o povinnostech advokátů a postupu kontrolní rady České advokátní komory ve vztahu k zákonu o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu).*

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 7/2004 Věstníku, o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku advokátem.

Čl. 10 Odměna advokáta

(1) Při sjednávání smluvní odměny je advokát povinen klientovi poskytnout pravdivé informace o očekávaném rozsahu svých výkonů a na jeho žádost i úplné vysvětlení o výši mimosmluvní odměny v dané věci.

(2) Smluvní odměna musí být přiměřená. Nesmí být ve zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci.

(3) Při posuzování přiměřenosti smluvní odměny se přihlédne zejména i k poměru vyjednávacích schopností a možností advokáta a klienta, k rozsahu informací klienta o poměrech na trhu právních služeb, ke speciálním znalostem, zkušenostem, pověsti a schopnostem advokáta, k povaze a době trvání vztahů mezi advokátem a klientem při poskytování právních služeb, k časovým požadavkům klienta na vyřízení věci, k obtížnosti a novosti skutkových i právních problémů spojených s věcí a k pravděpodobnosti, že v důsledku převzetí věci klienta bude advokát muset odmítnout převzetí jiných věcí.

(4) O svých výkonech pro klienta vede advokát přiměřené záznamy, jejichž obsah na požádání klientovi poskytne s úplným vysvětlením.

(5) Advokát je oprávněn sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na hodnotě věci nebo na výsledku věci, je-li výše takto sjednané odměny přiměřená podle ustanovení odstavce 2 a 3. Za přiměřenou nelze však zpravidla považovat smluvní odměnu stanovenou podílem na výsledku věci, pokud tento podíl je vyšší než 25 %.

(6) Advokát nesmí uzavřít s klientem smlouvu, jíž by se klient zavázal k plnění advokátovi za podmínek pro sebe nevýhodných, ledaže měl klient přiměřenou možnost poradit se o smlouvě s jiným advokátem a smlouva byla uzavřena písemně. Advokát rovněž nesmí uzavřít s klientem takovou smlouvu, která by klientovi umožňovala získání neoprávněného majetkového prospěchu; za neoprávněný majetkový prospěch se považuje zejména rozdíl mezi odměnou advokáta a odměnou za zastupování určenou soudem v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení.

(7) Při posuzování přiměřenosti zálohy se přihlíží vedle střízlivého odhadu celkové odměny též k očekávaným hotovým výdajům.

(8) Advokát se vždy snaží o finančně nejefektivnější řešení sporu. Klientovi podle okolností případu ve vhodném okamžiku doporučí pokus o mimosoudní řešení nebo řešení v rámci rozhodčího řízení.

(9) Advokát je povinen informovat klienta o jeho případném nároku na bezplatnou právní pomoc podle zvláštního zákona.⁵⁾

-----
⁵⁾ § 30, § 138 odst. 3 občanského soudního řádu, § 33 odst. 2, § 151 trestního řádu.

Oddíl třetí Povinnosti k advokátnímu stavu

Čl. 11 Povinnosti kolegiální

(1) Advokát nesmí jiného advokáta osočovat a nesmí proti němu zahájit právní spor bez závažného důvodu. Je-li osoba, se kterou poskytovaná právní služba souvisí, zastoupena advokátem, nesmí s ní advokát jednat přímo bez předchozího souhlasu advokáta, který ji zastupuje, ani odmítnout s tímto advokátem jednat.

(2) Poskytování právních služeb pro klienta, kterému v téže věci poskytuje právní služby již jiný advokát, nesmí advokát bez souhlasu již pověřeného advokáta převzít; chybí-li takový souhlas, smí být poskytnutí právních služeb převzato teprve po řádném ukončení vztahu k již pověřenému advokátovi.

(3) Advokát se nesmí podílet na činnosti osob, které poskytují právní služby, ačkoliv k tomu nejsou oprávněny, ani takovou činnost podporovat. Ve zvlášť závažných případech oznámí osobu, provádějící takovou činnost, Komoře.

Čl. 12 Povinnosti při společném výkonu advokacie a trvalé spolupráci advokátů

(1) Smlouvy uzavřené mezi advokáty o společném výkonu advokacie ve sdružení nebo smlouvy o založení společnosti nesmějí obsahovat žádná ustanovení, jež by omezovala povinnosti advokáta vyplývající z právních nebo stavovských předpisů a ze složeného slibu, anebo která by byla v rozporu s nezávislostí advokáta při poskytování právních služeb.

(2) Advokáti poskytující právní služby společně ve sdružení nebo ve společnosti se vzájemně přiměřeně informují o právních službách, které poskytují, a to v rozsahu nutném k vyloučení konfliktů zájmů.

(3) Advokát poskytující právní služby ve sdružení nebo ve společnosti nesmí použít na újmu jiného účastníka sdružení nebo společníka nebo ve svůj vlastní prospěch a nebo ve prospěch třetích osob zvláštních informací, které získal v souvislosti s takovým poskytováním právních služeb. Tato povinnost trvá i po zániku členství advokáta ve sdružení nebo ve společnosti.

(4) Předchozí ustanovení se použijí i pro dohody mezi advokáty o společném poskytování právních služeb v jednom nebo více případech podle § 14 odst. 6 zákona (dále jen „trvalá spolupráce advokátů“).

Čl. 13 Substituce při poskytování právních služeb

(1) Není-li ujednáno jinak, náleží substitutovi mimosmluvní odměna ve výši podle advokátního tarifu. Substituent odpovídá za její výplatu.

(2) Odmítá-li dožádaný advokát substituci převzít, sdělí to substituentovi bez zbytečného odkladu; i v takovém případě je však povinen provést opatření, která nesnesou odkladu a jsou nezbytná k odvrácení nepříznivých následků pro substituenta anebo jeho klienta.

(3) Žádost o provedení substitute i zpráva o jejím provedení musí odpovídat péči řádného odborníka a okolnostem případu.

Čl. 14

Obecné povinnosti k advokátnímu stavu

(1) Převezme-li advokát zastoupení klienta ve sporu proti jinému advokátovi nebo proti společnosti, je povinen o tom a o výsledku sporu bez zbytečného odkladu informovat Komoru.

(2) Advokát je povinen řádně a včas poučit všechny osoby, které se podílejí na jeho činnosti spojené s poskytováním právních služeb, o rozsahu jejich zákonné povinnosti zachovávat mlčenlivost, a to i v souvislosti se svědeckou povinností takových osob.

Čl. 15

Povinnosti k advokátním koncipientům

(1) Advokát je povinen umožnit advokátnímu koncipientovi, který je k němu v pracovním poměru, účelnou právní praxi, pečlivě ho vést a dohlížet na něj tak, aby získal znalosti a zkušenosti potřebné ke složení advokátní zkoušky a k výkonu advokacie a aby si osvojil a dodržoval pravidla profesionální etiky.

(2) Je-li koncipient v pracovním poměru ke společnosti nebo k zahraniční společnosti, určí společnost advokáta k plnění povinností podle odstavce 1 a oznámí to Komoře bez zbytečného odkladu.

(3) Koncipient smí být v pracovním poměru jen k jednomu advokátovi. Uzavření pracovního poměru s advokátním koncipientem advokát bez odkladu, nejpozději do jednoho týdne kdy k uzavření pracovního poměru došlo, oznámí Komoře; stejně tak učiní, dojde-li k ukončení pracovního poměru s advokátním koncipientem v průběhu výkonu jeho právní praxe, popřípadě pokud za trvání pracovního poměru nastaly na straně koncipienta překážky v práci trvající více než 60 po sobě následujících pracovních dnů.

(4) Advokát může dát advokátnímu koncipientovi souhlas k výkonu jiné výdělečné činnosti podle právního předpisu^{5a)} jen výjimečně, pokud jsou k tomu závažné důvody a nenaruší-li to řádný výkon právní praxe.

(5) Advokát je povinen vydat koncipientovi potvrzení o délce jeho koncipientské praxe.

(6) V potvrzení je advokát povinen též zhodnotit výkon koncipientské praxe s ohledem na dosažení jejího účelu podle odstavce 1. Přihlédne přitom zejména k tomu, zda koncipientská praxe nebyla nepříznivě ovlivněna současným výkonem jiné činnosti na straně koncipienta nebo zda se koncipient výkonu své praxe v dostatečném rozsahu nevěnoval.

(7) Advokát je povinen poskytovat koncipientovi přiměřenou mzdu, nesmí však učinit taková opatření, podle nichž by byl koncipient fakticky jeho společníkem při výkonu advokacie nebo která by činila advokáta od koncipienta finančně závislým.

(8) Koncipient nepoužije k újmě advokáta, u něhož pracuje, nebo ve svůj vlastní prospěch anebo ve prospěch třetích osob zvláštních informací, které získal v souvislosti se svým pracovním poměrem k advokátovi. Tato jeho povinnost trvá i po zániku pracovního poměru koncipienta k advokátovi.

-----
^{5a)} § 304 zákoníku práce.

Čl. 15a

Povinnosti při výkonu advokacie v pracovním poměru

(1) Advokát, který zaměstnává jiného advokáta v pracovním poměru podle § 15a odst. 1 zákona (dále jen „zaměstnaný advokát“) je povinen mu vytvořit odpovídající pracovní podmínky k řádnému výkonu advokacie. Uzavření pracovního poměru se zaměstnaným advokátem nebo jeho ukončení oznámí advokát bez odkladu, nejpozději do jednoho týdne ode dne, kdy k uzavření nebo k ukončení pracovního poměru došlo, Komoře.

(2) Pokud zaměstnaný advokát činí prohlášení o pravosti podpisu podle § 25a zákona, činí tak svým jménem a na účet zaměstnavatele.

(3) Při poskytování právních služeb je zaměstnaný advokát povinen odmítnout splnění takového pokynu zaměstnavatele, který by byl v rozporu s právním nebo stavovským předpisem anebo s pokyny klienta.

(4) Ustanovení čl. 15 odst. 8 platí pro zaměstnaného advokáta obdobně.

Čl. 16

Povinnosti při vedení advokátní kanceláře

(1) Advokát je povinen vykonávat advokacii především ve svém sídle. Pokud založí pobočku své kanceláře v téže nebo jiné obci anebo pravidelně poskytuje právní služby pro veřejnost v předem určené době mimo své sídlo, je povinen o tom bez zbytečného odkladu vyrozumět Komoru.

(2) Advokát vede svou kancelář tak, aby nebyla snižována důstojnost advokátního stavu. Provádění kancelářských úkonů svěřuje pouze osobám náležitě kvalifikovaným,

odpovědným a bezúhonným a soustavně na jejich činnost dohlíží. Ustanovení čl. 15 odst. 4 a odst. 7 o advokátních koncipientech platí obdobně i pro tyto osoby.

(3) Ve svém sídle nebo v jiném místě uvedeném v odstavci 1 musí být advokát zpravidla osobně přítomen v pravidelné době, kterou předem stanoví; pro případ, že by mu v osobní přítomnosti bránily vážné důvody, musí umožnit zanechání vzkazu.

(4) O svých výkonech a o výkonech své kanceláře vede advokát evidenci v rozsahu a způsobem vyplývajícím z právních předpisů a ze zvláštních požadavků kladených na řádný výkon advokacie.

Oddíl čtvrtý Jiné povinnosti advokáta

Čl. 17

Povinnosti advokátů v řízení před soudy a jinými orgány

(1) Vůči soudům, rozhodčím orgánům, orgánům veřejné správy a jiným orgánům, které rozhodují v právních věcech, jakož i vůči osobám, které plní jejich úkoly, je advokát povinen zachovávat náležitou úctu a zdvořilost.

(2) Advokát nesmí v řízení uvádět údaje, ani navrhopvat důkazy, o nichž ví, že jsou nepravdivé nebo klamavé, a to ani na příkaz klienta.

(3) Advokát je povinen v řízení jednat poctivě, respektovat zákonná práva ostatních účastníků řízení a chovat se k nim i k ostatním osobám zúčastněným na řízení tak, aby nebyla snižována jejich důstojnost ani důstojnost advokátního stavu. V takových věcech nesmí za nepřítomnosti, popřípadě bez vědomí advokáta druhé strany nebo této strany, není-li advokátem zastoupena, jednat s osobami, které plní úkoly soudů nebo jiných orgánů, a předávat jim písemnosti, ledaže takový postup procesní předpisy dovolují.

(4) Jsou-li pro jednání před soudem nebo jiným orgánem stanovena nebo obvyklá zvláštní pravidla chování, například pokud jde o oslovování, úřední oděv, udělování slova, vykazování místa apod., je advokát povinen tato pravidla dodržovat.

(5) Advokát je povinen užívat oděv, který odpovídá povaze poskytovaných právních služeb a nesnižuje důstojnost advokátního stavu; pro jednání před soudem nebo jiným orgánem se tímto oděvem rozumí společenský oděv.

Čl. 17a

Při provádění domovní prohlídky nebo jiné prohlídky podle trestního řádu, při provádění daňové kontroly podle zákona o správě daní a poplatků a při provádění následné kontroly podle celního zákona, pokud je taková prohlídka nebo kontrola prováděna v prostorách, v nichž advokát vykonává advokacii nebo v nichž se mohou nacházet listiny nebo jiné nosiče informací, které obsahují skutečnosti, na něž se podle zákona vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta (dále jen „listina“), je advokát povinen upozornit orgán příslušný k provedení prohlídky nebo kontroly (dále jen „příslušný orgán“) na svou zákonnou povinnost mlčenlivosti a s tím spojenou omezenou

ediční povinnost. Advokát může umožnit příslušnému orgánu seznámení se s obsahem listin, o nichž se domnívá, že se na ně vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta, pouze se souhlasem zástupce Komory přítomného prohlídce nebo kontrole. Pokud zástupce Komory příslušnému orgánu souhlas k seznámení se s obsahem listiny neudělí, řídí se další postup příslušnými právními a stavovskými předpisy^{5b)}.

-----

^{5b)} § 85b trestního řádu.

§ 16 odst. 9 až 11 zákona o správě daní a poplatků.

(Pozn. redakce: Nyní § 255 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů)

§ 127 odst. 15 až 17 celního zákona.

§ 200j až 200m občanského soudního řádu.

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 6/2006 Věstníku, kterým se stanoví postup při určování zástupce České advokátní komory při provádění prohlídek a kontrol.

Čl. 18 Veřejně prospěšná činnost

(1) Byl-li advokát k tomu vyzván, je povinen podílet se v přiměřeném rozsahu na projektech směřujících k prosazování nebo obhajobě lidských práv a svobod, a to i bez nároku na odměnu, ledaže mu v tom brání vážné důvody.

(2) Za stejných podmínek je advokát povinen podílet se na výzvu Komory na projektech, jejichž cílem je uskutečňování principů demokratického právního státu nebo zdokonalení právního řádu České republiky.

Čl. 18a

Vrácení osvědčení a identifikačního průkazu při pozastavení výkonu advokacie

(1) Advokát nebo usazený evropský advokát, kterému byl pozastaven výkon advokacie, je povinen bez zbytečného odkladu odevzdat osvědčení o zápisu do seznamu advokátů (§ 5d odst. 1 zákona) nebo osvědčení o zápisu do seznamu evropských advokátů (§ 35m odst. 3 zákona).

(2) Komora vrátí advokátovi nebo usazenému evropskému advokátovi osvědčení, které jí bylo odevzdáno podle odstavce 1 bez odkladu po zániku pozastavení výkonu advokacie.

(3) Pro vrácení identifikačního průkazu advokáta nebo identifikačního průkazu usazeného evropského advokáta v případě pozastavení výkonu advokacie, a pro vrácení identifikačního průkazu advokátního koncipienta v případě pozastavení výkonu právní praxe, platí odstavce 2 a 3 obdobně.

Příloha č. 3 - Etický kodex sociální pracovníků

ETICKÝ KODEX SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY

1. Etické zásady

1. 1. Sociální práce je založena na hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin a jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v dokumentech relevantních pro praxi sociálního pracovníka, a to především ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte a dalších mezinárodních deklaracích a úmluvách. Dále se řídí Ústavou, Listinou základních práv a svobod a dalšími zákony tohoto státu, které se od těchto dokumentů odvíjejí.

1. 2. Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, pohlaví, rodinný stav, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.

1. 3. Sociální pracovník respektuje právo každého jedince na seberealizaci v takové míře, aby současně nedocházelo k omezení stejného práva druhých osob.

1. 4. Sociální pracovník pomáhá jednotlivcům, skupinám, komunitám a sdružení občanů svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi při jejich rozvoji a při řešení konfliktů jednotlivců se společností a jejich následků.

1.5. Sociální pracovník dává přednost profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby poskytuje na nejvyšší odborné úrovni.

2. Pravidla etického chování sociálního pracovníka

2. 1. Ve vztahu ke klientovi

2. 1. 1. Sociální pracovník podporuje své klienty k vědomí vlastní odpovědnosti.

2. 1. 2. Sociální pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva svých klientů.

2. 1. 3. Sociální pracovník pomáhá se stejným úsilím a bez jakékoliv formy diskriminace všem klientům. Sociální pracovník jedná s každým člověkem jako s celostní bytostí. Zajímá se o celého člověka v rámci rodiny, komunity a společenského a přirozeného prostředí a usiluje o rozpoznání všech aspektů života člověka. Sociální pracovník se zaměřuje na silné stránky jednotlivců, skupin a komunit a tak podporuje jejich zmocnění.

2. 1. 4. Chrání klientovo právo na soukromí a důvěrnost jeho sdělení. Data a informace požaduje s ohledem na potřebnost při zajištění služeb, které mají být klientovi poskytnuty a informuje ho o jejich potřebnosti a použití. Žádnou informaci o klientovi neposkytne bez jeho souhlasu. Výjimkou jsou osoby, které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (zejména nezletilé děti) nebo tehdy, kdy jsou ohroženy další osoby. V případech, kde je to v souladu s platnými právními předpisy, umožňuje účastníkům řízení nahlížet do spisů, týkajících se řízení.

2. 1. 5. Sociální pracovník podporuje klienty při využívání všech služeb a dávek sociálního zabezpečení, na které mají nárok, a to nejen od instituce, ve které jsou zaměstnáni, ale i ostatních příslušných zdrojů. Poučí klienty o povinnostech, které vyplývají z takto poskytnutých služeb a dávek. Podporuje klienta při řešení problémů týkajících se dalších sfér jeho života.

2. 1. 6. Sociální pracovník podporuje klienty při hledání možností jejich zapojení do procesu řešení jejich problémů.

2.1.7. Sociální pracovník je si vědom svých odborných a profesních omezení. Pokud s klientem nemůže sám pracovat, předá mu informace o dalších formách pomoci. Sociální pracovník jedná s osobami, které používají jejich služby (klienty) s účastí, empatií a péčí.

2. 2. Ve vztahu ke svému zaměstnavateli

2. 2. 1. Sociální pracovník odpovědně plní své povinnosti vyplývající ze závazku ke svému zaměstnavateli.

2. 2. 2. V zaměstnavatelské organizaci spolupůsobí při vytváření takových podmínek, které umožní sociálním pracovníkům v ní zaměstnaným přijmout a uplatňovat závazky vyplývající z tohoto kodexu.

2. 2. 3. Snaží se ovlivňovat sociální politiku, pracovní postupy a jejich praktické uplatňování ve své zaměstnavatelské organizaci s ohledem na co nejvyšší úroveň služeb poskytovaných klientům.

2. 3. Ve vztahu ke kolegům

2. 3. 1. Sociální pracovník respektuje znalosti a zkušenosti svých kolegů a ostatních odborných pracovníků. Vyhledává a rozšiřuje spolupráci s nimi a tím zvyšuje kvalitu poskytovaných sociálních služeb.

2. 3. 2. Respektuje rozdíly v názorech a praktické činnosti kolegů a ostatních odborných a dobrovolných pracovníků. Kritické připomínky k nim vyjadřuje na vhodném místě vhodným způsobem.

2.3.3. Sociální pracovník iniciuje a zapojuje se do diskusí týkajících se etiky se svými kolegy a zaměstnavateli a je zodpovědný za to, že jeho rozhodnutí budou eticky podložena.

2. 4. Ve vztahu ke svému povolání a odbornosti

2. 4. 1. Sociální pracovník dbá na udržení a zvyšování prestiže svého povolání.

2. 4. 2. Neustále se snaží o udržení a zvýšení odborné úrovně sociální práce a uplatňování nových přístupů a metod.

2. 4. 3. Působí na to, aby odbornou sociální práci prováděl vždy kvalifikovaný pracovník s odpovídajícím vzděláním.

2. 4. 4. Je zodpovědný za své soustavné celoživotní vzdělávání a výcvik, což je základ pro udržení stanovené úrovně odborné práce a schopnosti řešit etické problémy.

2. 4. 5. Pro svůj odborný růst využívá znalosti a dovednosti svých kolegů a jiných odborníků, naopak své znalosti a dovednosti rozšiřuje v celé oblasti sociální práce.

2. 4. 6. Sociální pracovník spolupracuje se školami sociální práce, aby podpořil studenty sociální práce při získávání kvalitního praktického výcviku a aktuální praktické znalosti.

2. 5. Ve vztahu ke společnosti

2. 5. 1. Sociální pracovník má právo i povinnost upozorňovat širokou veřejnost a příslušné orgány na případy porušování zákonů a oprávněných zájmů občanů.

2. 5. 2. Zasazuje se o zlepšení sociálních podmínek a zvyšování sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, v politice státu i v politice mezinárodní.

2. 5. 3. Upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a potřebu zajistit přístup k těmto zdrojům těm, kteří to potřebují.

2. 5. 4. Působí na rozšíření možností a příležitostí ke zlepšení kvality života pro všechny osoby, a to se zvláštěm zřetelem ke znevýhodněným a postiženým jedincům a skupinám.

2. 5. 5. Sociální pracovník působí na zlepšení podmínek, které zvyšují vážnost a úctu ke kulturám, které vytvořilo lidstvo.

2. 5. 6. Sociální pracovník požaduje uznání toho, že je zodpovědný za své jednání vůči osobám, se kterými pracuje, vůči kolegům, zaměstnavatelům, profesní organizaci a vzhledem k zákonným ustanovením, a že tyto odpovědnosti mohou být ve vzájemném konfliktu.

Příloha č. 4 - Etický kodex pracovníka vysokoškolské poradny

Pracovníci vysokoškolské poradny při práci s klienty dodržují následující zásady (principy):

1. Profesionální odpovědnost.

- a) Pracovník poskytuje rady všem klientům bez ohledu na jejich rasu, pohlaví, sexuální orientaci, světonázorovou orientaci či politickou příslušnost, sociální status apod.
- b) Pracovník při jednání s klienty postupuje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, s ohledem na "zadání" klienta a v jeho zájmu.
- c) V případě střetu zájmů pracovník včas upozorní klienta na tuto možnost a odkáže jej na osobu, poradnu nebo jinou organizaci, kde toto nebezpečí nehrozí.

2. Respekt.

- a) Pracovník bere v úvahu postoje a názory klientů a respektuje právo klienta vyjádřit jeho přání, potřeby, názory, postoje a rozhodnutí.
- b) Pracovník respektuje právo klienta odmítnout nabízenou službu nebo odstoupit od ní bez uvedení důvodu.
- c) Pracovník neznehodnocuje lidskou důstojnost klienta v žádné, ani emocionálně vypjaté situaci.

3. Diskrétnost.

- a) Pracovník je vázán povinností mlčenlivosti o všech osobních skutečnostech klientů, které získal při výkonu své praxe, při výuce nebo výzkumu.
- b) Pracovník je vázán mlčenlivostí o klientech, a to i po ukončení spolupráce s poradnou nebo pracovního poměru v ní.
- c) Pracovník je odpovědný za zajištění vhodného prostoru k poradenské činnosti.
- d) Pracovník vede záznamy o klientech, poskytované službě a chrání tuto dokumentaci před případným zneužitím.
- e) Pracovník je povinen vyžádat si souhlas klienta s přítomností další osoby při individuálním či skupinovém poradenství, která se účastní náslechu nebo supervize.

4. Odbornost.

- a) Pracovník má pro svou pracovní pozici příslušné vzdělání (SŠ, VŠ, kurz terénní sociální práce, psychoterapeutický výcvik, apod.).
- b) Pracovník si průběžně prohlubuje a zvyšuje svou kvalifikaci, aby zlepšil výkonnost a efektivitu své práce.
- c) Pracovník realizuje jen takovou poradenskou činnost, která je v souladu s jeho kompetencemi, znalostmi, zkušenostmi a dovednostmi.

5. Odmítnutí.

- a) Pracovník poradny má právo odmítnout klienta, pokud si je vědom toho, že by z osobních důvodů neposkytl nestranné a nezávislé služby.
- b) Pracovník poradny má právo odmítnout klienta, pokud si je vědom toho, že není kompetentní k řešení problematiky klienta.
- c) Pracovník může odmítnout službu klientovi, v případě porušování pravidel jednání ze strany klienta, pokud klient:

- uvádí zjevně nepravdivé údaje,
- dlouhodobě nespolupracuje (např. nechodí na smluvené schůzky nebo neplní dohodnuté závazky),
- nevyvíjí vlastní aktivitu k řešení problému,
- je pod vlivem alkoholu, drog nebo chová-li se agresivně.

Příloha č. 5 - Etický kodex novinářů

Etický kodex novinářů

Deklarace ministrů států zúčastněných na 4. Evropské konferenci o politice hromadných sdělovacích prostředků konané v Praze v prosinci 1994 uznala v bodě 11 c, že „novináři mají právo přijímat své vlastní samoregulační normy např. ve formě etického kodexu.“

V rezoluci č. 2, této konference se říká, že kodexy chování mají být „dobrovolně přijaty a dobrovolně uplatňovány“ a že „výkon novinářského povolání je založen zejména na základním právu na svobodu projevu, zaručenou článkem č. 10 Evropské konvence o lidských právech.“

Kodexy chování novinářů, které byly přijaty v řadě evropských demokratických zemí, se snaží různým způsobem sladit práva a svobody novinářů s právy a svobodami občanů tak, aby se nedostávaly do konfliktu, a stanovit odpovědnost novinářů za jejich činnost.

Syndikát novinářů České republiky na základě studia mezinárodních i národních dokumentů vypracoval **Etický kodex novináře**, který je závazný pro jeho členy a k jehož dobrovolnému dodržování vyzval všechny české a moravské novináře bez ohledu na jejich členství v syndikátu.

1. Právo občanů na včasné, pravdivé a nezkreslené informace.

Občané demokratického státu bez rozdílu svého společenského postavení mají nezadatelné právo na informace, jak jim je zajišťuje čl.17 Listiny práva svobod, jež je součástí Ústavy České republiky. Novináři toto občanské právo realizují svou činností. Nezbytně proto přejímají plnou odpovědnost za to, že informace, které předávají veřejnosti, jsou včasné, úplné, pravdivé a nezkreslené. Občan má právo na objektivní obraz skutečnosti. Novinář je proto povinen:

- a. zveřejňovat jen informace, jejichž původ je znám, nebo v opačném případě je doprovodit nezbytnými výhradami,
- b. respektovat pravdu bez ohledu na důsledky, které to pro něj může mít, vyhledávat informace, které slouží všeobecnému zájmu, i přes překážky,
- c. dbát na rozlišování faktů od osobních názorů,
- d. hájit svobodu tisku i svobodu jiných médií,
- e. neodchylovat se věcně od pravdy ani v komentáři z důvodu zaujatosti,
- f. nepřipustit, aby domněnka byla vydávána za ověřený fakt a zprávy byly deformovány zamlčením důležitých dat,
- g. odmítat jakýkoli nátlak na zveřejnění nepravdivé, nebo jen částečně pravdivé informace,
- h. odmítat jakékoli zásahy státních orgánů, jež by mohly ovlivnit pravdivost sdělení,
- i. přijímat pouze úkoly srovnatelné s jeho profesionální důstojností,
- j. nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace, fotografie nebo dokumentu nebo využívat k tomu dobré víry kohokoliv. Nepoctivost prostředků je při tom třeba posuzovat v souvislosti s veřejným zájmem na publikování příslušné informace.

2. Požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice.

Povahou novinářské profese je odpovědnost k veřejnosti. Proto je základním předpokladem pro tuto činnost vysoká profesionalita. Z tohoto hlediska je novinář povinen:

- a. nést osobní odpovědnost za všechny své uveřejněné materiály,
- b. vyloučit všechny činnosti, které by jej mohly kompromitovat nebo vést ke konfliktu zájmů,
- c. nepřijímat žádné hodnotné dary nebo výhody, které by měly souvislost s jeho novinářskou činností, zvláště pak z důvodů zveřejnění nebo zatajení nějaké informace,
- d. nezneužívat povolání novináře k činnosti reklamního pracovníka a nepřijímat žádnou odměnu přímou nebo nepřímou od zájemců o reklamu, odmítnout podílet se na publikování skryté reklamy,
- e. nepodepisovat svým jménem obchodní ani finanční reklamy,
- f. nepřijímat peníze ve veřejné službě nebo v soukromém podniku tam, kde jeho postavení novináře a jeho vliv by mohly být zneužity,
- g. nezneužívat výsad, plynoucích z povolání novináře, k prezentování svých osobních postojů,
- h. nezneužívat možných výhod, plynoucích z členství v Syndikátu novinářů, k uspokojování soukromých potřeb.

3. Důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu médií.

Z tohoto hlediska je novinář povinen řídit se těmito požadavky:

- a. nic neomlouvá nepřesnost nebo neprověření informace, každá uveřejněná informace, která se ukáže jako nepřesná, musí být neprodleně opravena,
- b. jestliže si zdroj informací přeje zůstat utajen, novinář je povinen zachovávat profesionální tajemství, i kdyby mu z toho měly vzniknout potíže,
- c. respektovat soukromí osob, zejména dětí a osob, které nejsou schopny pochopit následky svých výpovědí,
- d. dodržovat přísně zásadu presumpce nevinny a neidentifikovat příbuzné obětí nebo delikventů bez jejich jasného svolení,
- e. považovat pomluvu, neprokázané obvinění, překroucení dokumentů, faktů a lži za nejzávažnější profesionální chyby,
- f. kromě nesporných důvodů veřejného zájmu nesmí novinář svou činností dostat dotčené osoby do nesnázi nebo osobní tísně,
- g. novinář nesmí využívat ve svůj prospěch informace získané při výkonu svého povolání dříve, než budou tyto informace zveřejněny,
- h. nesmí vytvářet ani ztvárňovat námět, který by podněcoval diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví nebo sexuální orientace,
- i. při reprodukci jakéhokoli textu musí být uveden jeho autor formou adekvátní k rozsahu přetištěného materiálu,
- j. plagiát se zásadně zakazuje.

Etický kodex novináře přijala jako otevřený dokument valná hromada Syndikátu novinářů ČR dne 18. 6. 1998 a na návrh Komise pro etiku při Syndikátu novinářů jej aktualizovala správní rada dne 25. 11. 1999.

Příloha č. 6 - Etický kodex pedagogů na SOU

Profesně etický kodex učitele

Obecné zásady

- 1) Profese učitele je mimořádně silně eticky exponovaná.
- 2) Profese učitele je jedno z nejzávažnějších humanitních posláních. Učitel je odpovědný rozmanitým společenským institucím (např. rodině, státu), lidským instancím (např. dítěti, rodičům, národu, lidstvu), ale i instancím nadosobním (př. dějinným, budoucnosti, lidství, pravdě, duchu).
- 3) Učitel ustavičně poměřuje své profesní působení i mimoprofesní chování nejvyššími humanitními normami - základní dokumenty o lidských právech, zvláště pak listinou práv dítěte.
- 4) Učitel se v duchu demokratických principů snaží respektovat, uplatňovat a obhajovat občanská a politická práva a svobody, především svobodu v přístupu ke vzdělávání a právo na stejné šance ve vzdělávání pro všechny.
- 5) Učitel se ustavičně snaží odhalovat vědomé i nevědomé formy netolerance a nespravedlnosti ve výchovně vzdělávacím procesu - jak u sebe, tak kolegů a celé společnosti - a snaží se přispět k jejich odstranění.
- 6) Učitel přijímá svou profesi nejen jako běžné zaměstnání a výdělečnou činnost, ale jako celoživotní poslání vyžadující nasazení celého člověka.
- 7) Učitel se tímto profesně etickým kodexem zavazuje především k tomu, že bude i nad rámec svých pracovně právních povinností, vymezených např. zákoníkem práce, pracovní smlouvou, vnitřním řádem školy apod., naplňovat lidský a společenský smysl profese učitele především ustavičnou prací na sobě, rozvíjením a prohlubováním své osobnosti.
- 8) Veřejná pověst a společenská prestiž učitele vyžaduje, aby i mimoprofesní chování a osobní život učitele byly v souladu s obecně přijatými mravními normami.

Učitel a výkon povolání

- 1) Učitel se tímto profesně etickým kodexem zavazuje k tomu, že bude kvalitním výkonem svého povolání v rámci svých pracovně právních povinností – ale i nad tento rámec – přispívat k ustavičnému zvyšování úrovně profesní a stavovské cti a tím i ke zvyšování dobré veřejné pověsti a společenské prestiže profese učitele.

- 2) Učitel se snaží, aby do výkonu jeho povolání nepronikaly rušivě pracovně organizační profesní a vnitro stavovské problémy – aby tak ti, jimž má učitel sloužit, měli pocit, že se jim dostává odborně kvalifikované a lidsky vysoce hodnotné služby.
- 3) Učitel se snaží vykonávat své povolání na takové odborné úrovni, jaká odpovídá současnému stavu pedagogické vědy. Učitel je proto povinen udržovat si povědomí o odborném vývoji svého oboru a je povinen se dále vzdělávat a rozvíjet svou profesní kvalifikaci.
- 4) Nevyzkoušené výchovné a vzdělávací postupy může učitel experimentálně ověřovat jen v mezích daných zákonem a pracovně právními vztahy a se souhlasem zákonných zástupců dětí.
- 5) Učitel nedává svou profesi k dispozici podnikatelským aktivitám a obchodním zájmům, včetně reklamy a marketingu, a to ani v případě, že by z toho neměl osobní finanční prospěch či jiné hmotné výhody.
- 6) Učitel nesmí přijímat finanční odměnu nebo jiné hmotné výhody od výrobců zboží či poskytovatelů služeb za to, že jim umožní odbyt v rámci výchovně vzdělávacího procesu.
- 7) Učitel nebude prosazovat užití výchovně vzdělávacích metod, prostředků a pomůcek, na nichž je osobně finančně nebo jinak hmotně zainteresován.
- 8) Učitel se zdrží nečestných a nedůstojných aktivit majících za úkol prosadit ekonomické zájmy určitého pedagogického zařízení nebo majících za úkol z ekonomických důvodů zvýšit počet žáků v pedagogickém zařízení.

Učitel a žák

- 1) Učitel výchovně vzdělávacím působením pomáhá žáku realizovat jeho lidský potenciál a pomáhá mu stát se plnohodnotným a platným členem společnosti.
- 2) Učitel se snaží nalézt optimální rovnováhu mezi povinnostmi a odpovědnostmi žáka na jedné straně a právy a svobodami žáka na straně druhé tak, aby mohla být práva a svobody žáka realizovány v nejvyšší možné míře.
- 3) Učitel se snaží, aby mentorský, autoritativní pedagogický přístup byl uplatňován v nejnižší nutné míře a aby v nejvyšší možné míře byl v žákovi respektován partner, osvojující si samostatné a odpovědné realizování osobních práv a svobod.
- 4) Učitel nesmí vystavit žáka lidskému ponížení a neúměrnému psychickému zatížení.
- 5) Učitel užívá kázeňské prostředky s velkou obezřetností a s taktem, vždy s přihlédnutím k individuálnímu případu a konkrétní situaci.
- 6) Učitel neuplatňuje při udržování kázně tezi o kolektivní vině a nevytváří falešnou žakovskou solidaritu (např. trestáním kolektivu za vinu jednoho). Učitel při udržování

kázně respektuje přirozenou žákovskou solidaritu a nepodporuje pedagogicky neoprávněnou denunciaci a nekolegialitu (např. žalování, donášení, pověřování žáků dozorem nad spolužáky).

7) Učitel nesmí žádného žáka nespravedlivě zvýhodňovat nebo znevýhodňovat. Varuje se každé formy diskriminace a protekce.

8) Učitel je povinen srozumitelným způsobem odpovědně a taktně informovat žáka a jeho zákonné zástupce o výsledcích žákovy školní práce.

9) Učitel je povinen poskytnout vyčerpávající informace o výsledcích žákovy práce všem ostatním učitelům, kteří se podílejí na výchovně vzdělávacím procesu žáka.

10) Učitel je povinen vyžadovat od ostatních pedagogických účastníků výchovně vzdělávacího procesu a od zákonných zástupců všechny informace týkající se žákovy školní práce a jeho rozvoje.

11) Učitel nepodává informace týkající se žáka žádné třetí nezúčastněné straně. (Např. třídní schůzky organizuje tak, aby o výsledcích a problémech žáka hovořil jen před jeho zákonnými zástupci.)

12) Učitel zachází s taktem s důvěrnými informacemi, které se o žácích dozvěděl v průběhu výchovně vzdělávacího procesu.

13) Učitel nesmí využívat žádných vzájemných vztahů s žáky pro soukromé výhody.

14) Učitel nepřijímá od žáků ani od jejich zákonných zástupců dary či služby, které by mohly ovlivnit nestrannost jeho rozhodování a spravedlnost v rovném přístupu ke všem.

15) Učitel respektuje právo žáka a jeho zákonných zástupců na svobodnou volbu pedagogického zařízení. Zdrží se nečestných nebo nedůstojných praktik (aktivit), které by vedly k ekonomicky motivovanému zvyšování počtu žáků v pedagogickém zařízení, na němž je učitel hmotně zainteresován.

Učitel a ostatní učitelé

1) Učitel pomáhá vytvářet solidární kolektiv především s těmi učiteli, kteří se spolu s ním účastní výchovně vzdělávacího procesu. Týmovou výchovně vzdělávací práci chápe jako přirozený rámec svého pedagogického působení, ale nepřenáší odpovědnost za své pedagogické působení na pedagogický kolektiv.

2) Učitel vstupuje do kontaktů s ostatními učiteli a s pedagogickými institucemi a sdruženími, které mu mohou pomoci ke zkvalitňování vlastní pedagogické činnosti a ke zvyšování odborné kvalifikace.

3) Učitel přispívá praktickou pomocí, radou i konstruktivní kritikou ke zkvalitnění práce jiných učitelů.

4) Učitel zásadně nekritizuje ani žádným způsobem nezlehčuje práci jiných učitelů před žáky, jejich zákonnými zástupci a nepedagogickým personálem.